

АДИКТИВНА ПОВЕДІНКА ПІДЛІТКІВ

ЗМІСТ

Вступ	2
<i>Розділ 1.</i> Теоретичне дослідження профілактики адиктивної поведінки у підлітків	
1.1 Характеристика адиктивної поведінки.....	4
<i>Розділ 2.</i> Дослідження профілактики адиктивної поведінки у підлітків, які навчаються у школах інтернатного типу.	
2.1 Організація і хід дослідження	10
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження	17
Висновок.....	33
Список літератури	34
Додатки	
Додаток А. Анкета для вивчення поінформованості та відношення старшокласників до вживання алкогольних напоїв.....	36

ВСТУП

Особливої актуальності останнім часом набувають питання здорового способу життя молоді. В останні десятиліття особливо гостро постала проблема, адиктивної поведінки молоді, пов'язаного з вживанням різноманітних психоактивних речовин і не доходить до стадії психічної та фізичної залежності від них.

Відсутність спеціальних знань і навичок здорового способу життя, а також своєчасних соціально адаптивних стратегій поведінки в дорослої частини населення - батьків, педагогів - не дозволяє їм надавати результативне виховне дію, психологічну та соціальну підтримку.

Стрімке зростання кількості дітей і підлітків з адиктивних поведінкою і висока соціальна значущість проблеми характеризує вивчення даного питання як одного з центральних у сучасній психолого-педагогічній літературі.

Крім того, проблема адиктивної поведінки мало вивчена теоретично.

Ця проблема має давню історію. Багато дослідників в нашій країні і за кордоном займалися проблемою алкоголізму, наркоманії, але до одного знаменника не прийшли, тому що вона складна і багатогранна і, отже, одного рішення бути не може.

Питання, пов'язані з адиктивних поведінкою підлітків, зачіпаються у багатьох психологічних дослідженнях. Наявність надзвичайно високої концентрації агресії у суспільстві і відсутність однозначної і адекватного наукового визначення цього складного феномена роблять проблему дослідження адиктивної поведінки однією з найбільш актуальних проблем сучасного світу, важливою теоретичною і практичною задачею.

Актуальність теми профілактики адитивної поведінки серед підлітків зумовлена тим, що за останні роки в Україні зростає частка курців та людей, що вживають алкооль серед жінок та дітей і залишається високою розповсюдженість даного явища серед чоловіків. Так, серед жінок за останні двадцять років розповсюдженість тютюнокуріння збільшилася в 4 рази і становить близько 20% від жінок працездатного віку наприкінці 1990-х років, на відміну від 5% наприкінці 1970-х років. Серед підлітків 12-17 років тютюн - друга за розповсюдженістю психоактивна речовина (ПАР) (після алкоголю). Приблизно третина 18-25-річних-постійні курці, більш як половина всіх курців свою першу сигарету викурили у віці до 12 років.

Нікотин виявився психоактивною речовиною, яка з-поміж усіх ПАР викликає найвищу смертність. Дослідження ефективності профілактичних програм за останні 10 років досить переконливо доводять, що на сьогоднішній день серед усіх психоактивних речовин саме тютюнокуріння є основною проблемою, яка потребує рішучих профілактичних дій.

У свою чергу доведено, що ранній початок вживання тютюну є передвісником проблем, пов'язаних із наркотиками та алкоголем. Це підтверджується ще одним дослідженням: ймовірність прилучення підлітків до наркотичних речовин у разі невживання алкоголю і тютюну майже нульова - всього 0,6% хлопчиків і 0,4% дівчаток.

Тютюн є легальним наркотиком, який дуже широко розповсюджений, який руйнує психічне та фізичне здоров'я людини і впливу якого можна запобігти шляхом припинення його вживання.

В основних напрямках політики суспільного здоров'я Всесвітньої організації охорони здоров'я визначено навіть кількісні та якісні показники, на які треба орієнтуватися в європейських країнах для того, щоб зменшити шкоду, якої завдає тютюн. Так, пропонується до 2015 р. збільшити число некурців принаймні до 80% серед осіб старших 15 років та біля 100% серед тих, хто ще не досягнув 15 років.

Найбільша проблема молодих курців у тому, що вони здебільшого не хочуть кидати курити, хоча й можуть це зробити з меншими зусиллями, ніж у більш дорослому віці, а серед дорослих - навпаки: більшість курців хоче кинути курити, але не може цього зробити.

Розширення у сучасній Україні ринку алкогольних напоїв, їх розмаїття та легкість придбання, нав'язлива реклама, а також дуже розповсюджена серед населення країни своєрідна традиція вживання алкоголю стають причинами раннього вживання алкоголю та алкоголізації дітей і молоді. Поява на початку життєвого шляху молодої людини такої

шкідливої звички, як регулярне вживання алкоголю, зумовлює погіршення стану здоров'я, деградацію особистісної структури й заважає реалізації можливостей молоді. В Україні за підрахунками експертів, не менше 300-500 тисяч СН. Проблема нашого дослідження дуже серйозна. Тому ми спробуємо виявити ті особливості особистості підлітків, що призводять до таких проблем нашого суспільства.

Моя тема особливо актуальна, оскільки молодь - це майбутнє України. На даний момент молодь становить 30% населення планети, і саме вона займе з часом провідні позиції як в економіці і політиці, так і в соціальній, духовній сферах суспільства. Розглянувши всі вище викладені факти, можна з упевненістю говорити про те, що проблема адиктивної поведінки є актуальною для сьогодення, адже ми всі зацікавлені в благополучному розвитку всього людства.

Роздія 1. Теоретичне дослідження профілактики адиктивної поведінки у підлітків.

1.1 Характеристика адиктивної поведінки

Розглянувши стан молоді в Україні, ми переходимо до суті адиктивної поведінки. Перш ніж звернутися до адиктивної поведінки, визначимося з терміном адикція.

Походження терміна адикція сходить до рабської залежності. Хоча наркоман може відчувати себе поневоленим тютюном, алкоголем, їжею, наркотиками, психотропними препаратами або іншими людьми, ці об'єкти далекі від того, щоб бути для нього "паразитами". Навпаки, об'єкт наркотичної звички переживається як "хороший" по суті, іноді він навіть стає єдиним заняттям, яке, здається, надає сенс життя людини. Психічна економія, що лежить в основі наркотичного поведінки, призначена для того, щоб розсіювати почуття тривоги, гніву, провини, пригніченості, депресії або будь-якого іншого стану афекту, яке викликає нестерпне психічну напругу. Одного разу створений або виявлений, джерело наркотичного стану або дії повинен бути завжди під рукою для послаблення цих емоційних переживань, нехай навіть ненадовго, коли б це не було потрібно. Таким чином, однією з цілей наркотичного поведінки є позбавлення від почуттів.

Деяку перевагу терміну "адиктивна поведінка" полягає в його інтернаціональній транскрипції, а також у можливості ідентифікувати особистість з подібними звичками як "аддикта" або "аддиктивну особистість" (11)

У зв'язку з цим доцільно зупинитися на розумінні сутності поняття "звичка". Звикання в першому значенні - назвемо його звичкою терпіння - веде до зниження емоційності. Пристосувався, примирився; пристосувався; звик ... Звичка, у другому сенсі - звичка-прихильність, звичка-пристрасть - веде до зростання емоційності: звик, прив'язався, відчуваю потребу, потяг, потяг, не можу без ...; Звичка-залежність: при позбавленні предмета випробується дискомфорт все більш сильному ступені, виникають тяга, потяг, прагнення повернути; повторити або замінити чим-небудь рівнозначним ...

Предмет звички стає цінністю, а потім і надцінністю - звичка-пристрасть, а потім і звичка-манія. Перехід звички-залежності в некероване пристрасть, в одержимість, в манію починається з тієї межі, коли нею починають тіснитися і придушуватися, а потім і знищуватися інші залежності - наші природні, первинні життєві звички, вони ж потреби - є, рухатися, спати, любити ... (12)

У цілому, трактування поняття "аддиктивності" розглядається в двох контекстах: хімічна залежність і девіантна поведінка. У першому випадку залежне адиктивна поведінка це аутодеструктивні поведінку, пов'язане із залежністю від вживання будь-якого речовини (або від специфічної активності) з метою зміни психічного стану. Суб'єктивно воно переживається, як неможливість жити без об'єкта адикції, як непереборний потяг до нього. Це поведінка носить виражений аутодеструктивні характер, оскільки неминуче руйнує організм і особистість. (13)

Адиктивна поведінка розвивається як суб'єктивна фіксація на тому, що людина вважає для себе безпечним і заспокійливим. Болісні події життя в особи, що не мають ні сил, ні вміння долати труднощі, породжують нестерпну спрагу миттєвого їх усунення або негайного щастя.

Якщо вдається здійснити бажане якимось штучним способом, то формується зв'язок між цим станом і дією, який привів до нього. Кожне наступне подібне негативне переживання буде прискорювати появу зазначеної дії. У результаті людина потрапляє в пастку, прагнучи досягти одномоментного задоволення, навіть не знаючи про віддалені негативні наслідки. За цим механізмом наркоман тягнеться до голки, курець - до сигарети, алкоголік - до склянки. Кожне чергове дію аддикта підсилює ймовірність свого повторення через все більш короткі проміжки часу. У цьому контексті "залежність" розуміється як надмірна прихильність до чого-небудь.

У другому випадку адиктивна поведінка - це одна з форм відхиляє поведінки особистості, яка пов'язана зі зловживанням чимось чи кимось з метою саморегуляції або адаптації.

Адиктивна поведінка, як вид девіантної поведінки особистості, в свою чергу має безліч підвидів, диференційованих переважно по об'єкту адикції. Теоретично (за певних умов) це можуть бути будь-які об'єкти або форми активності - хімічна речовина, гроші, робота, ігри, фізичні вправи або секс. (14)

Залежність є з одного боку вільним, добровільним особистісним вибором, а з іншого, його втратою і підпорядкованістю аддиктивному агенту.

Дисонанс переживання аддиктов. На свідомому рівні вони оцінюють марність своєї поведінки і свою особистісну даремність у тому числі, а на несвідомому рівні - небажання перервати залежність від того чи іншого адиктивної агента.

Мотиваційною основою залежності є гедоністське бажання випробувати задоволення, виражене в яскравості, свіжості настрою, незвичайності ілюзорно-ейфорійного стану, свободу від тривоги, страхів, зовнішніх перешкод, обов'язків.

Залежність в міру її розвитку стає патогенною домінуючою потребою і особистісною спрямованістю.

Негативна соціально-нормативна оцінка. Будь-яка залежність носить антинормативний характер і розглядається суспільством як негативна поведінка, що відхиляється. Алкоголіки, наркомани, азартні гравці сприймаються як маргінали, нездатні жити повноцінним життям.

(15)

Деструктивний вплив залежності на ефективність життєдіяльності та стан здоров'я.

Виділимо наступні базові критерії адиктивності:

Довільність і ситуативність вибору агента залежності. Ним може стати будь-яке джерело, що сприяє "полегшенню", тимчасової ейфорії і витіснення життєвих проблем (невдач, конфліктів, самотності і ін)

Соціально-психологічна обумовленість адиктивної поведінки. Адиктивна поведінка не є наслідком спадкової схильності, а є результатом відходу від вирішення складних соціальних проблем, стресових ситуацій, життєвих перешкод, невдач за допомогою різних, включаючи досвід поведінки соціального оточення, поради близьких людей, біофармакологічні компенсатори.

Обмеження або звуження свідомості на одному з джерел залежності. Деформація особистісного сенсу і зниження потенціалів професійно-особистісної самореалізації розвиваються внаслідок дисонансу в мотиваційно-цільовій сфері. Ослаблення волі і самостійності в оцінці та вирішенні професійно-особистісних проблем з подальшим розвитком інфантилізму. Нормативність-ненормативність адикцій визначається соціоетнічними цінностями, традиціями.

Амбівалентність. Людина, що прагне бути свіжим і підтягнутим, жаждуючий радісного настрою, успіхів, самозадоволення, піддається прогресуючим процесам психосоматичної деформації, психотравматизації, погіршення здоров'я.

Адиктивності проявляється у формі стійких стереотипів, важко коректованих згубних звичок, уподобань, що вимагають психотерапевтичного втручання.

Висока соціально-психологічна і психофізіологічна вартість адикцій . Адиктивна поведінка супроводжується непродуктивними витратами особистого жізненного часу, енергії, матеріальних витрат і здоров'я близьких людей.

Орієнтація на задоволення емоційно-соматичних і гедоністичних відчуттів поєднується з втратою емпатичних й інтимно-дружнього ставлення до оточуючих людей.

Формування адикції на тлі переживання напруженості, емоційного болю, почуття самотності, безпорадності та ін

Придушення і витіснення адикцією природних життєво-значущих потреб у їжі, руху, сні, любові і т.д.

Суб'єктивне переживання у формі непереборного потягу до об'єкта адикції, неможливості існування без нього.

Стійке прагнення до зміни психофізичного стану. Дане потяг переживається людиною як імпульсивно-категоричне, непереборне, ненасичується.

Відмінною особливістю залежної поведінки є його циклічність. Залежна поведінка не обов'язково призводить до захворювання або смерті, але закономірно викликає особистісні зміни і соціальну дезадаптацію.

Ступінь тяжкості адиктивної може бути різною - від практично нормального поведінки до важких форм біологічної залежності, що супроводжуються вираженою соматичною і психічною патологією.

Вибір особистістю конкретного об'єкта залежно частково визначається його специфічною дією на організм людини. Як правило, люди різняться за індивідуальною схильністю до тих чи інших об'єктів адикції.

Різні форми залежної поведінки мають тенденцію поєднуватися або переходить один в одного, що доводить спільність механізмів їх функціонування.

Суб'єктивно воно переживається як неможливість жити без об'єкта адикції, як непереборний потяг до нього. (16-17)

У підлітковому і юнацькому віці особливо актуальними є не сформувався ранній алкоголізм, не наркоманії та токсикоманії, а зловживання алкоголем, наркотиками та іншими токсичними речовинами - ПАР (психоактивні речовини, які змінюють свідомість), коли залежність від них ще відсутня. Така поведінка отримало назву "адиктивної".

Адиктивна поведінка - нерегулярне вживання ПАР, яке можна розцінювати як передумову розвитку залежності. Цей термін добре відображає властиву підліткового віку характерну рису, іноді звану "первинним", "початковим", "пошуковим" підлітковим полінаркотизмом. Суть цієї риси полягає в тому, що багато підлітків схильні випробувати на собі дію різних ПАР.

Між станом норми і важким захворюванням лежить досить широкий спектр перехідних станів і функціональних відхилень від норми. У відношенні наркоманії він може бути представлений наступною послідовністю порушень: розлади поведінки - адиктивна поведінка - наркоманії. Таким чином, адиктивна поведінка є перехідною стадією наркоманій підлітків.

Аддикція - поведінка, при якому індивід втрачає контроль над споживанням алкоголю, наркотиків та інших психоактивних речовин, в результаті чого виникають важкі наслідки (порушення функцій головного мозку і всього організму в цілому, психічних процесів, психологічної та соціальної адаптації та ін)

У типових випадках адикція починається з прилучення до споживання наркотиків, алкоголю або інших психоактивних речовин як пошуку відчуттів, за допомогою яких сподівається позбутися усвідомлюваного стресу, розширити діапазон наявного досвіду під впливом соціальних обставин, не усвідомлюючи наслідків своєї поведінки, тиску однолітків і т.д. Після певної кількості вживань психоактивної речовини формується адикція.

У якості базисної характеристики адиктивної особистості В.Д. Менделевич виділяє залежність. Для оцінки віднесення людини до залежного типу виділяються ознаки, п'яти з яких достатньо для діагностики залежності: нездатність приймати рішення без порад інших людей; готовність дозволяти іншим приймати важливі для нього рішення; готовність погодитися з іншими, щоб не бути відкинутим (навіть якщо інші не праві); труднощі почати якусь справу самостійно; готовність добровільно йти на виконання принизливих або неприємних робіт з метою придбати підтримку і любов оточуючих людей; погана переносимість самотності та готовність на значні зусилля, щоб його уникнути; відчуття спустошеності або безпорадності, коли обривається близький зв'язок; страхом бути відкинутим; легка ранимість, податливість найменшій критиці чи несхвалення з боку.

Опис адиктивної особистості відповідає слабкому "Я" і сильному "воно". Саме таке ставлення існує між ними у підлітків в період статевого дозрівання згідно психоаналітичним уявленням Анни Фрейд. Конфлікт між "воно" і "Я" може розвиватися за двома сценаріями. Якщо "воно" перемагає "Я", то до кінця вікового підліткового періоду інстинкти, сексуальні та агресивні імпульси вириваються на свободу і людина віддається задоволенню, стихії потягів. Колишній характер людини руйнується. Якщо ж перемогу здобуває "Я", то до кінця

підліткового періоду формується стійкий характер для всього подальшого життя. Для нормального функціонування людині необхідно рівновагу сил між психологічної, соціальної та біологічної сутностями особистості. Соціальна сутність особистості - суперего (я - ідеал чи понад - "я") формується вихованням і є додатковою системою контролю за поведінкою людини. Незгоди між вимогами совісті, зберігачем якої виступає я - ідеал, відчувається людиною як почуття провини. Совість і відповідальність - соціальні почуття і формується на основі ідентифікації з іншими людьми, яка відбувається на основі однакового я - ідеалу. Згідно з підходом А. Фрейд, в ранньому підлітковому віці важко встояти проти потягів, а, значить, існує певна ймовірність легкого залучення підлітків в наркотизації, що обіцяє задоволення. Однак, і пізній підлітковий вік при несприятливому розвитку "я" чреватий розгулом інстинктів, в тому числі споживанням наркотиків. (16;)

Аддиктивна особа проявляє схильність до пошуку поза межних емоційних переживань і нездатність виявляти відповідальність. Поведінка аддиктивної особистості характеризується прагненням до відходу від реальності через страх перед повсякденною, наповненою зобов'язаннями і регламентаціями "нудною" життям.

У аддиктивної особистості з'являється "подвійне життя", що складається з колишньої "нормальної" життя і життя з аддиктивної реалізації. Аддиктивна реалізація багатьма розуміється спрощено як прийом речовини або інше аддиктивна дію. Реалізація включає в себе ще й думки про стан відходу від реальності, про можливості і спосіб його досягнення. Реалізація, роздуми, фантазії на аддиктивну тему займають велику кількість часу та енергії. Співіснування двох стилів життя водночас людину призводить до зміни установок, мотивації і системи цінностей.

Ведучи подвійне життя, підліток прагне приховати її. Прагнення говорити неправду, обманювати оточуючих, а також звинувачувати інших у власних помилках і промахах впливають із структури аддиктивної особистості, яка намагається приховати від оточуючих власний "комплекс неповноцінності", обумовлений невмінням жити у відповідності з засадами і загальноприйнятими нормами. Через погану переносимість труднощів повсякденного життя, постійних закидів на непристосованості і відсутності життєлюбства з боку близьких і оточуючих в аддиктивних особистостей формується прихований "комплекс неповноцінності", гіперкомпенсаторних реакція. Від заниженої самооцінки під впливом зовнішньої оцінки оточуючих, індивіди переходять відразу до завищеною, минаючи адекватну. Поява відчуття переваги над оточуючими виконує захисну психологічну функцію, сприяє підтримці самоповаги в несприятливих умовах конфронтації особистості з родиною чи колективом. Почуття переваги спирається на порівняння "сірого обивательського болота", в якому знаходяться всі навколишні і "справжньою вільною від зобов'язань життя" аддиктивної людини.

Розглядаючи аддиктивна поведінка, ми вважаємо за необхідне виділити передумови даної поведінки.

Передумови аддиктивної поведінки як предмет дослідження сучасної науки вивчається в рамках системного походу - з точки зору біо-психо-соціо-духовної моделі хімічної залежності.

Розглянемо ці передумови.

Соціальні передумови.

Говорячи про хімічної залежності, частіше за все ми маємо на увазі людину, у якого є ця хвороба. Але останнім часом фахівці почали звертати увагу на всю сім'ю і визнали, що залежність від вживання ПАР - це сімейна хвороба, сімейна проблема. (9; 85)

Як відзначають фахівці, практично у всіх випадках підліткової наркоманії виявлялися ознаки одного з типів (а іноді й кількох) проблемних сімей: неповна сім'я, що розпалася, ригідність, псевдосолідарная, деструктивна сім'я (автономія і сепарація окремих членів сімей, відсутність взаємності в емоційних контактах); гіперопіка з боку матері, яка бере на себе всю відповідальність за вчинки дитини; надзайнятість і недбайливі батьки, гіпоопека; відсутність кордонів між поколіннями; гіпопротекція; нерозвиненість батьківських почуттів

у батьків дитини; проекція на підлітка власних негативних якостей; емоційне відкидання і відсутність справжньої батьківської любові і так далі.

Дисгармонійні сім'ї - ригідні сімейні системи, які намагаються зберегти звичні стереотипи взаємодії між елементами своїх підсистем та іншими системами незалежно від зміни зовнішніх умов. У результаті цього блокуються актуальні потреби самого "слабкого" члена сім'ї (частіше дитини), і у нього виникає яке-небудь захворювання. Він стає "носієм симптому", який дозволяє утримувати старі, що склалися взаємини (6;).

Можна вважати, що, з одного боку, неблагополуччя в сім'ї має велике значення у формуванні адиктивної поведінки підлітка, а з іншого - очевидно, що при наркотизації одного з членів деформується вся система внутрішньосімейних взаємин. Особливу увагу необхідно приділити проблемі розвитку дітей, що ростуть у родинах, де є хімічна залежність. Ці діти складають генетичну групу ризику по розвитку алкоголізму та наркоманії. Крім того, що більш страшно, оскільки менш очевидно, ці діти несуть в собі комплекс психологічних проблем. Пов'язаних з певними правилами і рольовими установками такої родини, що теж веде до того, що діти потрапляють у групу ризику.

В Україні складається негативна ситуація дитинства - практично немає такої родини, де немає або не було проблем з алкоголем. Діти алкоголіків стають алкоголіками або наркоманами, виходять заміж за алкоголіків, і не можуть знайти контакту зі своїми дітьми, тому що ніхто не вчив їх бути відкритими і дивитися в обличчя своїх проблем та почуттів. І діти не знають, як їм бути з тими почуттями, які раптом пробуджуються в їх душах, тому що їх мами і тата, дідусі та бабусі все життя тікали від цього за допомогою алкоголю.

Також грає роль "мода" на вживання наркотиків і вплив засобів масової інформації. Сорокін В.М. за допомогою методу семантичного диференціала показав, що такі поняття, як "наркотики", "сучасний", "модний", "стильний", виявилися дуже близько розташовані в єдиному семантичному просторі. (27;)

Біологічні передумови.

Попередня психопатологія вважається закономірним предиктором адиктивної поведінки. Кулаков С.А. вказує на наявність в анамнезі різних проявів резидуально-органічного ураження ЦНС (синдром дефіциту уваги, енурез, мовні порушення, дислексія). Нерідко має поєднання адиктивної поведінки зі стертими формами депресії.

Личко А.Є., Битенский В.С. вважають акцентуації та психопатії факторами високого ризику. Мова йде в основному про нестійкому типі акцентуації характеру, за ним слідує Епілептоїдний, гіпертімний і істероїдний типи. Але цей ризик особливо зростає, коли всі ці типи виявляються змішаними, "Амальгамний", тобто коли на відповідне конституційне ядро нашаровуються риси нестійкого типу.

Початкова толерантність, порушення біохімічного балансу головного мозку, генетична схильність названі також одними з біологічних передумов адиктивної поведінки.

Психологічні передумови.

Березін С.В. та ін в результаті досліджень виділяють три основні мотиви вживання наркотиків:

- Стрес (як спосіб зняття стресу) - 32% опитаних;
- Сугестивність (під впливом авторитетних для них осіб) - 28%;
- Цікавість - 39%. (22)

Психоаналітичні дослідження зводяться до пояснення виникнення залежності як зупинці в психосексуальному дозріванні, що веде до оральної незадоволеності. Бо вона ніколи не може бути задоволена цілком, то фрустрованної особистість реагує вороже, і якщо вона замикається в собі, то це веде до психічного руйнування. Наркотики є засобом, що звільняє від фрустрації шляхом ейфорії.

Залежність від дії героїну та ведення відповідного способу життя можна розглядати як адаптацію до сповільненого розвитку его. Вживає героїн наркоман з характерологічними розладами страждає від дефектів у предгенетальній стадії розвитку особистості.

Порушення індивідуалізації та відділення (від батьків) в ранньому дитинстві. У період, коли розвивається почуття, управління імпульсами і функція супер-его, в сім'ї немає

атмосфери довіри та безпеки. На підставі цього виникає серйозна затримка у відділенні від батьківського дому в пізні роки юності. І споживання наркотиків може задовольнити потребу в управлінні цієї критичної фазою життя через нарцисизм. Потреба в прихильності і підтримки батьків може бути задоволена негайно за рахунок наркотиків. Супутні почуття провини пов'язані з сумнівом у праві на прихильність і доброту. Неминуче страждання від вживання наркотиків є символічним вирішенням цього внутрішнього конфлікту. Наркоман виявляється залежним як від позитивної дії наркотику, так і від супутнього страждання.

Яковлева Є.Л. називає хімічну залежність патологічної формою самовираження. Унікальність кожної людини не викликає сумнівів. Тим не менш, вміння пред'явити себе світові - висловити свою унікальність - є проблемою для більшості людей. Люди діють за заздалегідь заданими програмами, схемами, шаблонах. Така "запрограмованість" поведінки призводить до переживання почуття протесту проти вимог суспільства, яке не дозволяє відхилитися від прийнятих норм. Ці переживання пов'язані з тим, що людина не може дозволити виразити себе. Цей процес може приймати патологічної форми: наркоманія, алкоголізм, девіантну поведінку. (26)

Світоглядні передумови адиктивної поведінки.

Світогляд - система уявлень, поглядів, ідей на навколишню дійсність. Світогляд - це свого роду інтеграція досвіду, знань та самосвідомості в ціннісну картину світу, яка обумовлює життєву орієнтацію людини, її ставлення до дійсності і самому собі. З світоглядних передумов адиктивної поведінки перш за все необхідно назвати відносини наркотизуючихся підлітка з сім'єю.

Христофорова М.І., Шипіцина Л.М. у своєму дослідженні "Психологічні особливості співзалежних сімей підлітків-наркоманів" відзначають порушення емоційного контакту між матерями і підлітками і вважають, що порушені, дисгармонійні внутрісімейні відносини є одним з базових чинників становлення адиктивної поведінки. Особливістю їх відносин є дратівливість і авторитарне придушення матір'ю агресивності дитини. За результатами обстеження підлітків-наркоманів, взаємини в їх сім'ях характеризується як автономне, паралельне існування матері та дитини, а так само непослідовність виховних дій по відношенню до підлітків. Цікавий той факт, що матері частіше схильні бачити взаємини зі своєю дитиною в більш сприятливих тонах, ніж підлітки, які частіше підкреслюють конфліктність відносин.

Розглянувши сутність адиктивної поведінки, ми можемо говорити про нього як про форму відхиляє поведінки, зробити висновок про деструктивність і про складні передумови даної поведінки (біологічні, психологічні, соціальні, світоглядні), вразливості перед даною проблемою багатьох груп населення, особливо молоді.

Також можна зробити висновок про те, що перед нами стоїть величезне завдання по боротьбі з аддикцією, особливо в молодіжній сфері, з якою необхідно боротися за допомогою профілактики.

Розділ 2. Дослідження профілактики адиктивної поведінки у підлітків, які навчаються у школах інтернатного типу.

2.1 Організація дослідження

Сучасне суспільство характеризується кризовими явищами в багатьох сферах суспільного життя. Важкі соціально-економічні умови поряд з динамічними змінами сучасного суспільства значною мірою ускладнюють повсякденну реальність. В особливо складному положенні при цьому виявляються підлітки, які і так в силу своїх психологічних особливостей знаходяться в перехідному, кризовому стані.

У ситуації нервового перенапруження підлітки часто схильні уникати сформовану життєву ситуацію. При цьому їх «втеча від реальності» може виражатися в суїцидальній або адиктивної поведінки. Суть адиктивної поведінки полягає в тому, що, прагнучи піти від реальності, підлітки намагаються штучним шляхом змінити свій психічний стан, і це дає їм ілюзію безпеки, відновлення психічної рівноваги [27].

В листопаді, 2011 року на базі загальноосвітньої школи-інтернат I-III ступенів смт. Сутиски, Тиврівського районну Вінницької області. проводилося дослідження спрямоване на вивчення поінформованості та відношення підлітків до вживання алкогольних напоїв. До складу груп увійшли 34 підлітка, середній вік яких склав 13-16 років. Для цього ми у класах даної школи провели анкетування, де були заданні питання, що цікавлять нас. [Додаток 1].

У 7 класі було опитано 15 респондентів : 13 хлопців , 2 дівчинки.

1. Чому, на твою думку, діти починають вживати спиртні напої?

З цікавості	Наслідуючи	За компанію	Для авторитету
1	0	4	10
6,6%	0%	26,6%	66,8%

2. На твою думку, де частіше вперше вживають спиртні напої:

вдома	на вулиці, в компаніях	в школі;	інше місце
1	10	1	3
6,6%	66, 8%	6, 6%	20%

3. Які діти більше схильні вживати спиртні напої:

з сімей, де вживають батьки	з неповних сімей (один тато чи одна мати)	з повних сімей
10	3	2
66,8%	20%	13,2%

4. Чи є правильними, на ТВОЮ думку, наступні твердження:

Твердження		ТАК	НІ	НЕ ЗНАЮ
1.	Алкогольна залежність – невиліковна хвороба	4 (26,6)	10 (66,8%)	1 (6,6%)
2.	Алкогольна залежність може бути тільки у дорослих	2 (13,2%)	13 (86,8%)	0 (0%)
3.	Людина, залежна від алкоголю, завдає шкоди тільки власному здоров'ю та життю	10 (66,8%)	5 (33,2%)	0 (0%)
4.	Слабоалкогольні напої (пиво, коктейлі, ром-кола...) є менш шкідливими, ніж «важкий»	8 (53,4%)	4 (26,6%)	3 (20%)

	алкоголь			
5.	Алкоголіком стати легко	12 (80,2%)	1 (6,6%)	2 (13,2%)
6.	Алкоголізм лікується	12 (80,2%)	2 (13,2%)	1 (6,6%)
7.	Вживання слабоалкогольних напоїв не призводить до розвитку алкоголізму	12 (80%)	3 (20%)	0 (0%)
8.	Вживаючи алкогольні напої, ти замислюєшся над тим, до чого це приведе	10 (66,8%)	5 (33,2%)	0 (0%)
9.	В дорослому житті ти боїшся стати алкоголіком	12 (80,2%)	1 (6,6%)	2 (13,2%)
10.	Реклама алкогольних напоїв впливає на моє рішення спробувати продукт, що рекламується	7 (46,8%)	6 (40%)	2 (13,2%)
11.	Чи вважаєш ти за необхідне дотримуватися принципів здорового способу життя	13 (86,8%)	1 (6,6%)	1 (6,6%)

5. Що, на твою думку, необхідно зробити, щоб діти не вживали спиртні напої?

Зразок дорослих	Контроль	Заборона реклами	Інформованість про наслідки
1	11	1	2
6,6%	73,6%	6,6%	13,2%

6. Чия допомога потрібна дітям, щоб вони не стали алкоголіками?

Батьки	Педагоги	Лікарі	Інші:
12	1	1	1
80%	6,6%	6,6%	6,6%

7. Оберіть варіант, який є найбільш відповідним для тебе:

Мої друзі вживають алкогольні напої

1-2 рази на тиждень	1-2 рази на місяць	майже кожного дня	не вживають зовсім
4	1	1	9
26,6%	6,6%	6,6%	60,2%

8. Я вживаю алкогольні напої

1-2 рази на тиждень	1-2 рази на місяць	майже кожного дня	не вживають зовсім
1	5	0	9
6,6%	33,2%	0%	60,2%

9. Якщо ти вживав алкогольні напої, то вкажи, будь ласка, з яких причин

З цікавості	Наслідуючи	За компанію	Для авторитету	Не вживаю взагалі
3	2	6	1	3
20%	13,2%	40%	6,6%	20%

10. Як Ви оцінюєте дію алкоголю на організм?

Фізично руйнує	Зневага в суспільстві	Деградація	Руйнує емоційно
8	1	3	3
53,4%	6,6%	20%	20%

11. Яку відповідальність несуть неповнолітні, що вживають алкогольні напої?

Штраф батьки	Облік в міліції	Облік в школі	Не знаю
2	2	9	2
13,2%	13,2%	60,4%	13,2%

12. Найбільший вплив на мене щодо не вживання алкогольних напоїв здійснюють:

батьки , родичі	педагоги	друзі	однолітки	ЗМІ і інтернет
7	4	1	2	1
47%	26,6%	6,6%	13,2%	6,6%

У 9 класі було опитано 12 респондентів : 6 хлопців , 6 дівчаток.

1. Чому, на твою думку, діти починають вживати спиртні напої?

З цікавості	Наслідуючи	За компанію	Для авторитету
2	1	7	2
17%	8%	58%	17%

2. На твою думку, де частіше вперше вживають спиртні напої:

вдома	на вулиці, в компаніях	в школі;	інше місце
-	12	-	-
-	100%	-	-

3. Які діти більше схильні вживати спиртні напої:

з сімей, де вживають батьки	з неповних сімей (один тато чи одна мати)	з повних сімей
8	2	2
66%	17%	17%

4. Чи є правильними, на ТВОЮ думку, наступні твердження:

Твердження		ТАК	НІ	НЕ ЗНАЮ
1.	Алкогольна залежність – невиліковна хвороба	7 (58%)	5 (42%)	-
2.	Алкогольна залежність може бути тільки у дорослих	1 (8%)	10 (84%)	1 (8%)
3.	Людина, залежна від алкоголю, завдає шкоди тільки власному здоров'ю та життю	11 (92%)	0 (0%)	1 (8%)
4.	Слабоалкогольні напої (пиво, коктейлі, ром-	2	6	4

	кола...) є менш шкідливими, ніж «важкий» алкоголь	(17%)	(50%)	(33%)
5.	Алкоголіком стати легко	11 (92%)	0 (0%)	1 (8%)
6.	Алкоголізм лікується	5 (42%)	4 (33%)	3 (25%)
7.	Вживання слабоалкогольних напоїв не призводить до розвитку алкоголізму	4 (33%)	3 (20%)	5 (42%)
8.	Вживаючи алкогольні напої, ти замислюєшся над тим, до чого це приведе	8 (66%)	2 (17%)	2 (17%)
9.	В дорослому житті ти боїшся стати алкоголіком	11 (92%)	1 (8%)	0 (0%)
10.	Реклама алкогольних напоїв впливає на моє рішення спробувати продукт, що рекламується	1 (8%)	9 (75%)	2 (17%)
11.	Чи вважаєш ти за необхідне дотримуватися принципів здорового способу життя	11 (92%)	0 (0%)	1 (17%)

5. Що, на твою думку, необхідно зробити, щоб діти не вживали спиртні напої?

Зразок дорослих	Контроль	Заборона реклами	Інформованість про наслідки
5	4	1	2
42%	33%	8%	17%

6. Чия допомога потрібна дітям, щоб вони не стали алкоголіками?

Батьки	Педагоги	Лікарі	Інші:
7	2	3	0
58%	17%	25%	0%

7. Оберіть варіант, який є найбільш відповідним для тебе:

Мої друзі вживають алкогольні напої

1-2 рази на тиждень	1-2 рази на місяць	майже кожного дня	не вживають зовсім
1	4	6	1
17%	33%	50%	8%

8. *Я вживаю алкогольні напої*

1-2 рази на тиждень	1-2 рази на місяць	майже кожного дня	не вживають зовсім
0	2	0	9
0%	17%	0%	75%

9. Якщо ти вживав алкогольні напої, то вкажи, будь ласка, з яких причин

З цікавості	Наслідуючи	За компанію	Для авторитету	Не вживаю взагалі
4	1	1	1	5
33%	8,3%	8,3%	8,3%	42%

10. Як Ви оцінюєте дію алкоголю на організм?

Фізично руйнує	Зневага в суспільстві	Деградація	Руйнує емоційно
7	2	2	1
58%	17%	17%	8%

11. Яку відповідальність несуть неповнолітні, що вживають алкогольні напої?

Штраф батьки	Облік в міліції	Облік в школі	Не знаю
3	2	2	5
25%	17%	17%	42%

12. Найбільший вплив на мене щодо не вживання алкогольних напоїв здійснюють:

батьки , родичі	педагоги	друзі	однолітки	ЗМІ і інтернет
5	3	2	1	1
42%	25%	17%	8%	8%

У 10 класі було опитано 7 респондентів : 4 хлопців , 3 дівчини.

1. Чому, на твою думку, діти починають вживати спиртні напої?

З цікавості	Наслідуючи	За компанію	Для авторитету
6	0	1	0
86%	0%	14%	0%

2. На твою думку, де частіше вперше вживають спиртні напої:

вдома	на вулиці, в компаніях	в школі;	інше місце
2	5	-	-
29%	71%	-	-

3. Які діти більше схильні вживати спиртні напої:

з сімей, де вживають батьки	з неповних сімей (один тато чи одна мати)	з повних сімей
4	2	1
57%	29%	14%

4. Чи є правильними, на ТВОЮ думку, наступні твердження:

Твердження		ТАК	НІ	НЕ ЗНАЮ
1.	Алкогольна залежність – невиліковна хвороба	2 (29%)	5 (71%)	-
2.	Алкогольна залежність може бути тільки у дорослих	1 (14%)	5 (71%)	1 (14%)
3.	Людина, залежна від алкоголю, завдає шкоди тільки власному здоров'ю та життю	4 (57%)	3 (43%)	0 (0%)

4.	Слабоалкогольні напої (пиво, коктейлі, ром-кола...) є менш шкідливими, ніж «важкий» алкоголь	2 (17%)	6 (50%)	4 (33%)
5.	Алкоголіком стати легко	5 (71%)	2 (29%)	0 (0%)
6.	Алкоголізм лікується	4 (57%)	2 (29%)	1 (14%)
7.	Вживання слабоалкогольних напоїв не призводить до розвитку алкоголізму	3 (43%)	3 (43%)	1 (14%)
8.	Вживаючи алкогольні напої, ти замислюєшся над тим, до чого це приведе	8 (66%)	2 (17%)	2 (17%)
9.	В дорослому житті ти боїшся стати алкоголіком	6 (86%)	1 (14%)	0 (0%)
10.	Реклама алкогольних напоїв впливає на моє рішення спробувати продукт, що рекламується	1 (14%)	6 (86%)	0 (0%)
11.	Чи вважаєш ти за необхідне дотримуватися принципів здорового способу життя	6 (86%)	1 (14%)	0 (0%)

5. Що, на твою думку, необхідно зробити, щоб діти не вживали спиртні напої?

Зразок дорослих	Контроль	Заборона реклами	Інформованість про наслідки
0	7	0	0
0%	100%	0%	0%

6. Чия допомога потрібна дітям, щоб вони не стали алкоголіками?

Батьки	Педагоги	Лікарі	Інші:
6	0	0	1
86%	0%	0%	14%

7. Оберіть варіант, який є найбільш відповідним для тебе:

Мої друзі вживають алкогольні напої

1-2 рази на тиждень	1-2 рази на місяць	майже кожного дня	не вживають зовсім
2	4	0	1
29%	57%	0%	14%

8. Я вживаю алкогольні напої

1-2 рази на тиждень	1-2 рази на місяць	майже кожного дня	не вживають зовсім
2	3	0	2
29%	42%	0%	29%

9. Якщо ти вживав алкогольні напої, то вкажи, будь ласка, з яких причин

З цікавості	Наслідуючи	За компанію	Для авторитету	Не вживаю взагалі
3	1	3	0	0
42%	14%	42%	0%	0%

10 . Як Ви оцінюєте дію алкоголю на організм?

Фізично руйнує	Зневага в суспільстві	Деградація	Руйнує емоційно
4	0	1	2
57%	10%	14%	29%

11. Яку відповідальність несуть неповнолітні, що вживають алкогольні напої?

Штраф батьки	Облік в міліції	Облік в школі	Не знаю
4	0	1	2
57%	0%	14%	29%

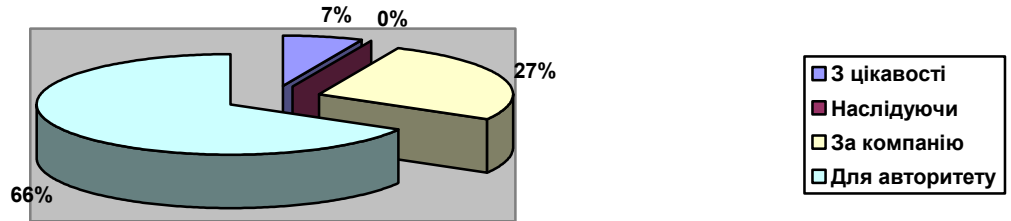
12. Найбільший вплив на мене щодо не вживання алкогольних напоїв здійснюють:

батьки , родичі	педагоги	друзі	однолітки	ЗМІ і інтернет
4	0	2	1	0
57%	0%	29%	14%	0%

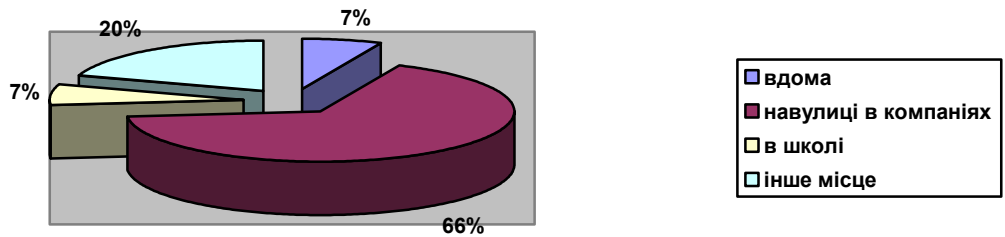
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження

За результатами анкетування серед учнів 7 класу впливає наступне:

1. На думку учнів, діти починають вживати спиртні напої «з цікавості» (6,6%), «за компанію» (26,6%), «для авторитету» (67, 8%);

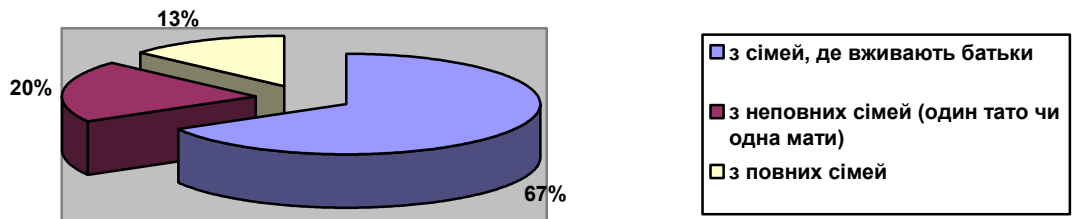

2. За відповідями дітей, частіше вперше вживають спиртні напої:

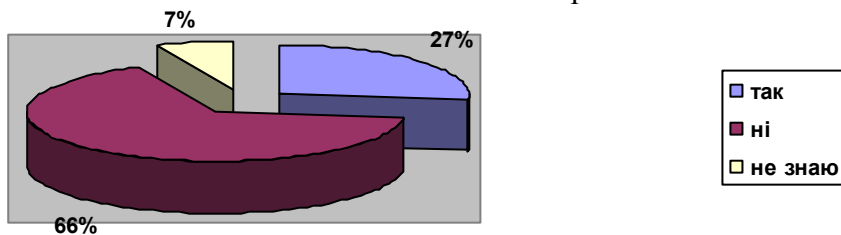
3.

Більше схильні вживати спиртні напої, на думку учнів, ті діти ,які :

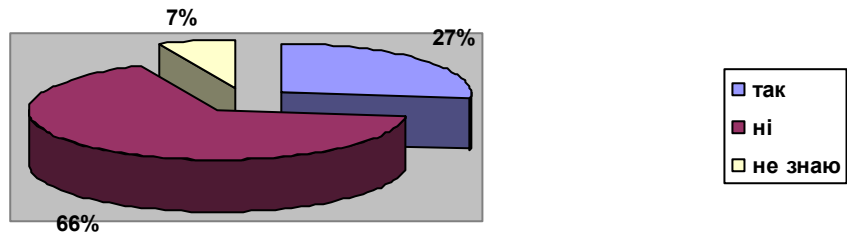

4. На думку учнів, правильними або неправильними є наступні твердження:

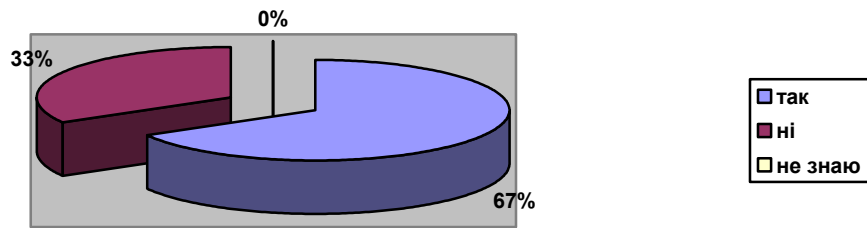
- Алкогольна залежність – невиліковна хвороба:

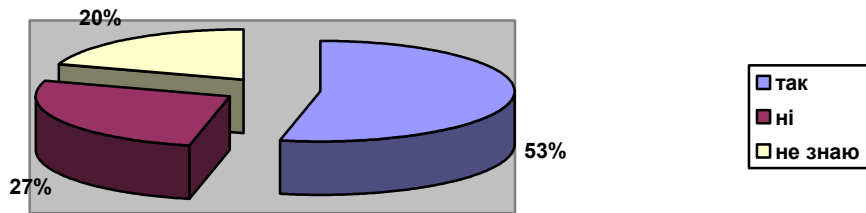
- Алкогольна залежність може бути тільки у дорослих

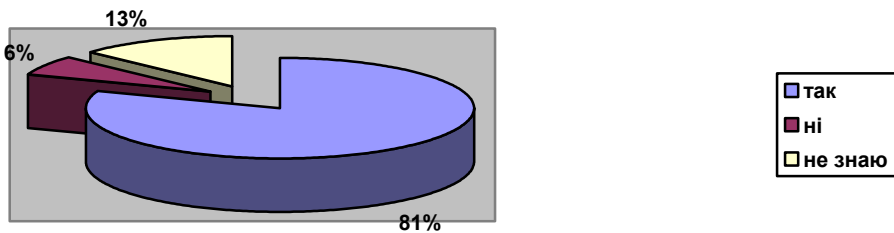
- Людина, залежна від алкоголю, завдає шкоди тільки власному здоров'ю та життю

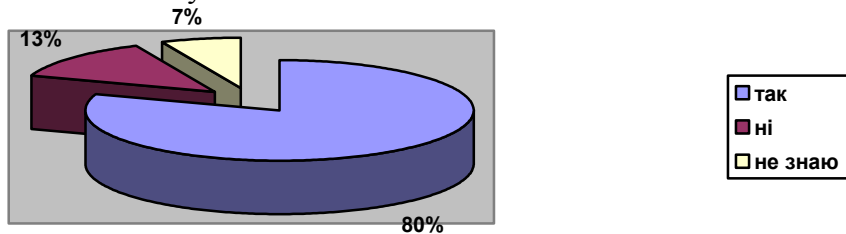
- Слабоалкогольні напої (пиво, коктейлі, ром-кола...) є менш шкідливими, ніж «важкий» алкоголь

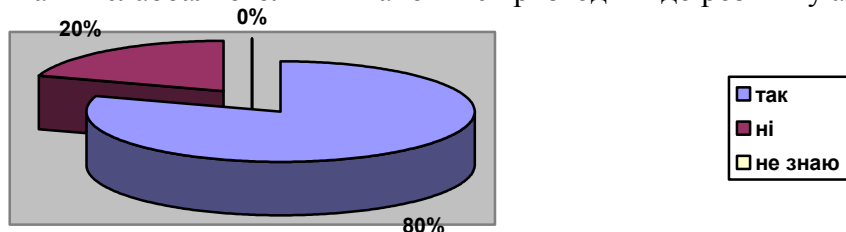
- Алкоголіком стати легко

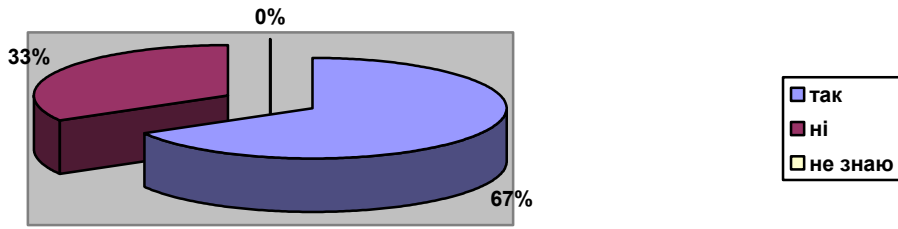
- Алкоголізм лікується

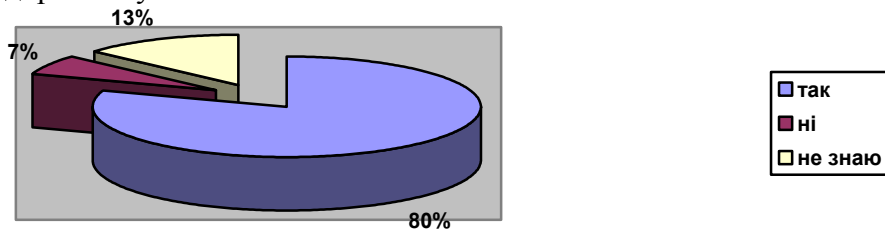
- Вживання слабоалкогольних напоїв не призводить до розвитку алкоголізму

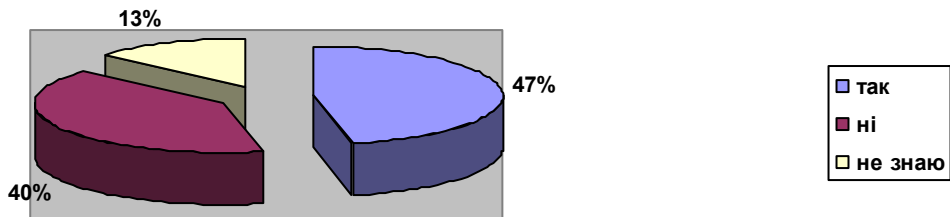
- Вживаючи алкогольні напої, ти замислюєшся над тим, до чого це приведе

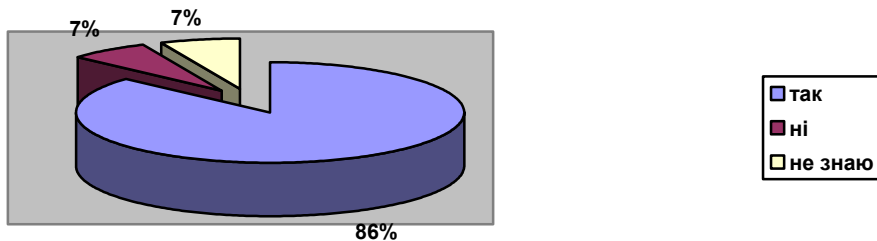
- В дорослому житті ти боїшся стати алкоголіком

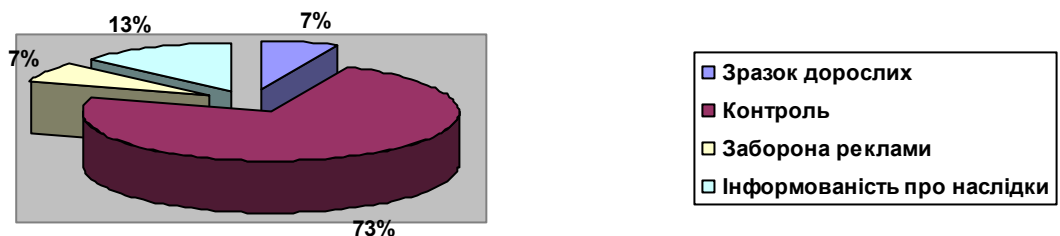
- Реклама алкогольних напоїв впливає на моє рішення спробувати продукт, що рекламується

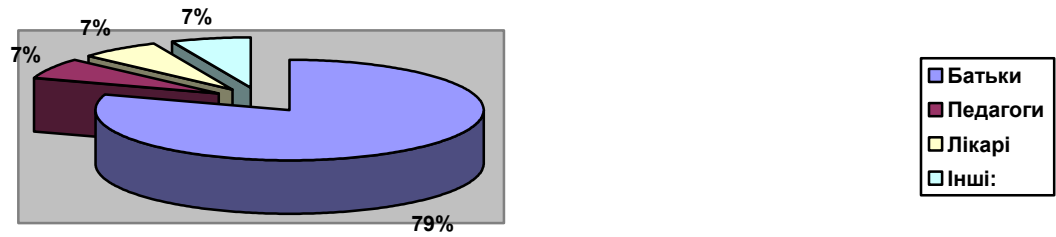
- Чи вважаєш ти за необхідне дотримуватися принципів здорового способу життя

5. На думку учнів, щоб діти не вживали спиртні напої, необхідно зробити:

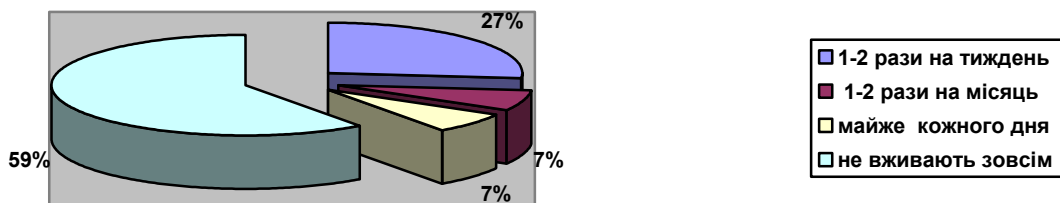

6. Щоб вони не стали алкоголіками, діти вважають, що їм потрібна допомога:

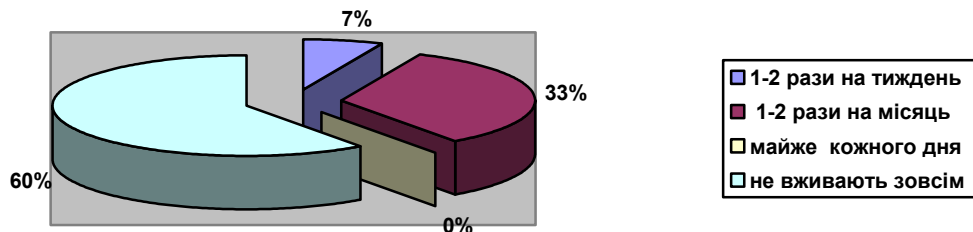

7. Оберіть варіант, який є найбільш відповідним для тебе:

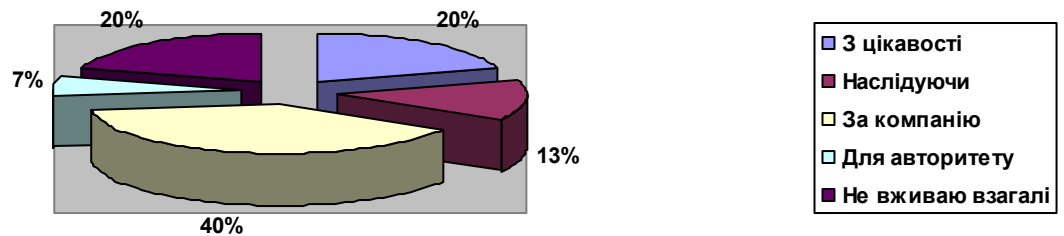
Мої друзі вживають алкогольні напої

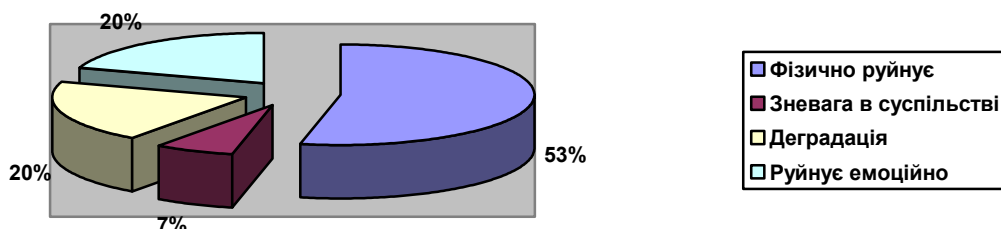
Я вживаю алкогольні напої

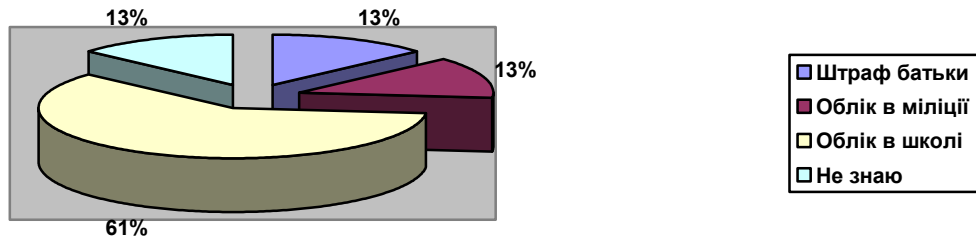
8. Причини, з яких учні вживали алкогольні напої:

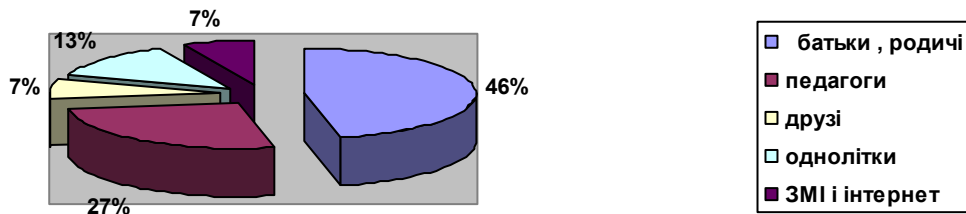
9. Учні оцінюють дію алкоголю на організм такими результатами:

10. Яку відповідальність несуть неповнолітні, що вживають алкогольні напої?

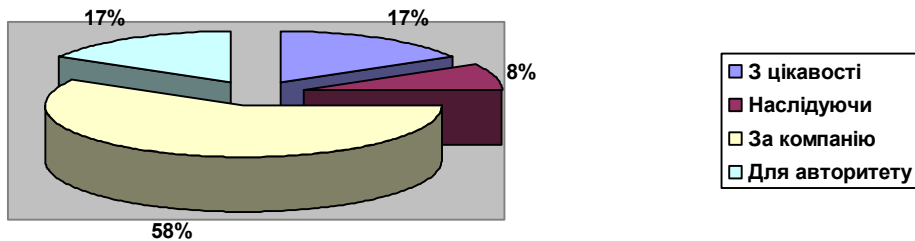

11. Найбільший вплив на мене щодо не вживання алкогольних напоїв здійснюють:

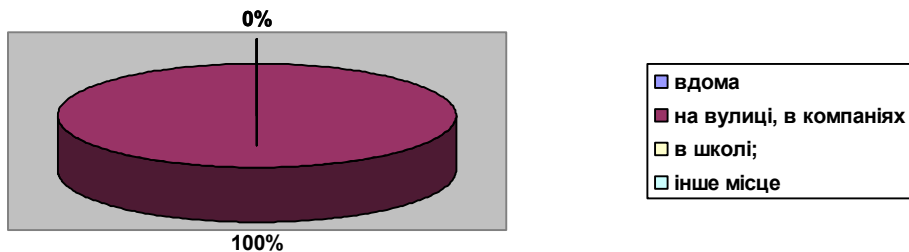

За результатами анкетування серед учнів 9 класу впливає наступне:

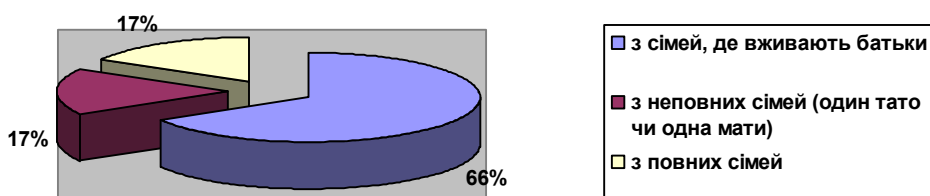
1. Чому, на твою думку, діти починають вживати спиртні напої?

2. На твою учнів, частіше вперше вживають спиртні напої:

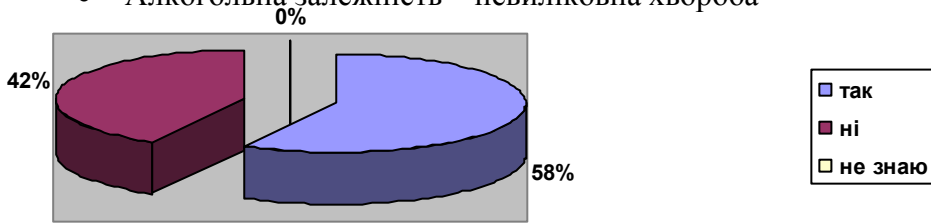

3. Найбільше схильні вживати спиртні напої, на думку дітей, діти:

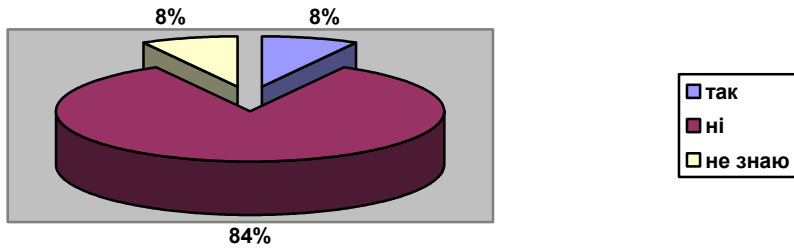

4. Думка у дітей про наступні твердження такі:

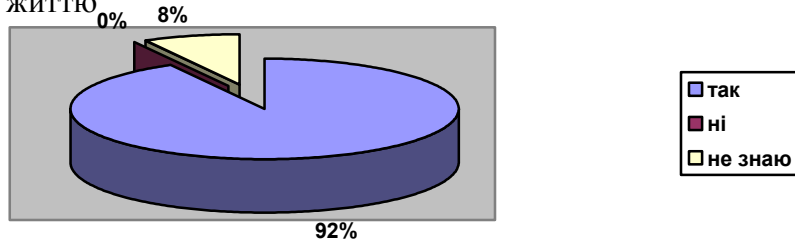
- Алкогольна залежність – невиліковна хвороба

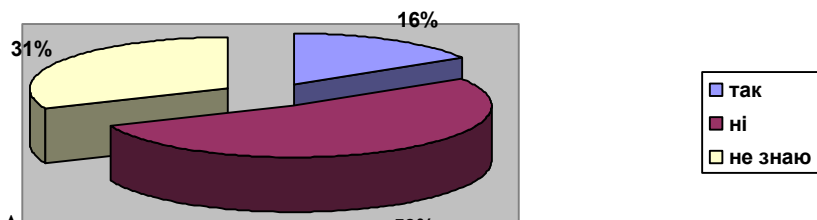
- Алкогольна залежність може бути тільки у дорослих

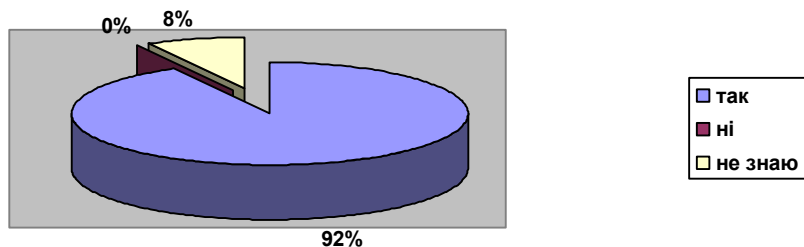
- Людина, залежна від алкоголю, завдає шкоди тільки власному здоров'ю та життю

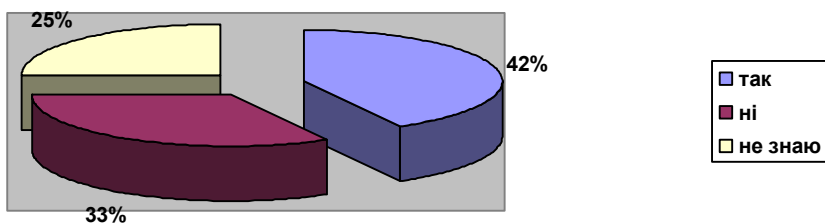
- Слабоалкогольні напої (пиво, коктейлі, ром-кола...) є менш шкідливими, ніж «важкий» алкоголь

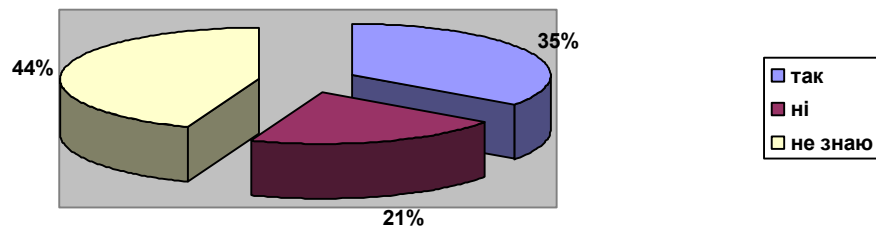
- Алкоголізмом стати легко

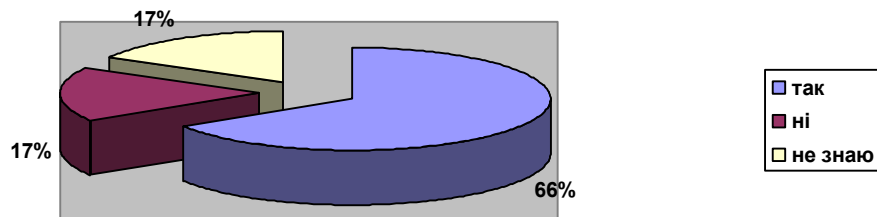
- Алкоголізм лікується

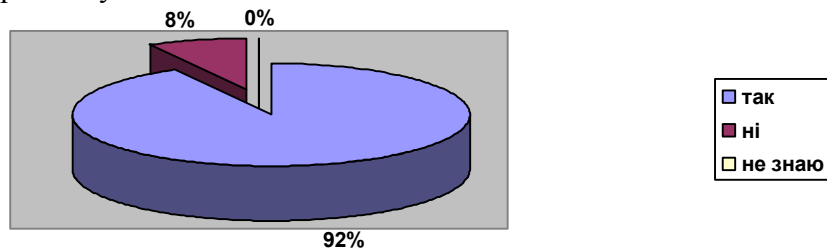
- Вживання слабоалкогольних напоїв не призводить до розвитку алкоголізму

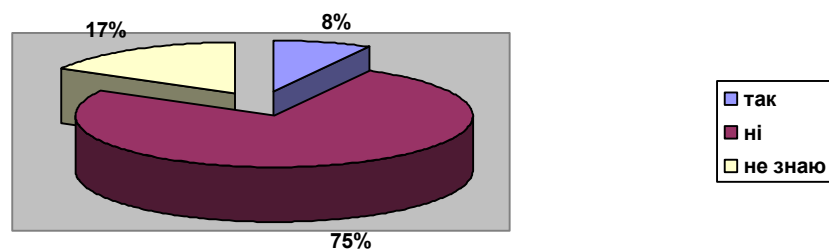
- Вживаючи алкогольні напої, ти замислюєшся над тим, до чого це приведе

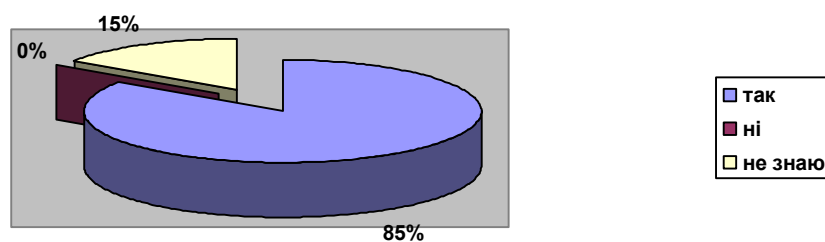
- В дорослому житті ти боїшся стати алкоголіком

- Реклама алкогольних напоїв впливає на моє рішення спробувати продукт, що рекламується

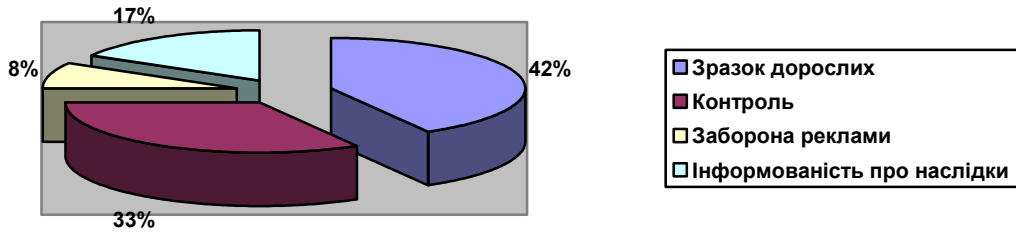

- Чи вважаєш ти за необхідне дотримуватися принципів здорового способу життя

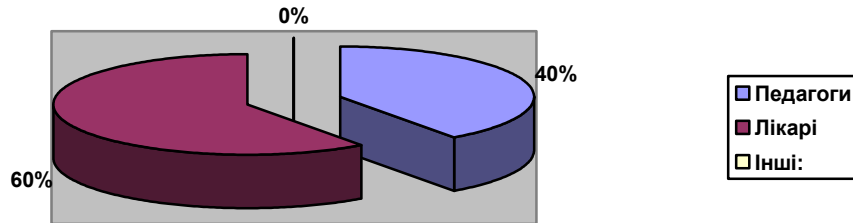

5. Щоб діти не вживали спиртні напої, за словами дітей, необхідно зробити,?

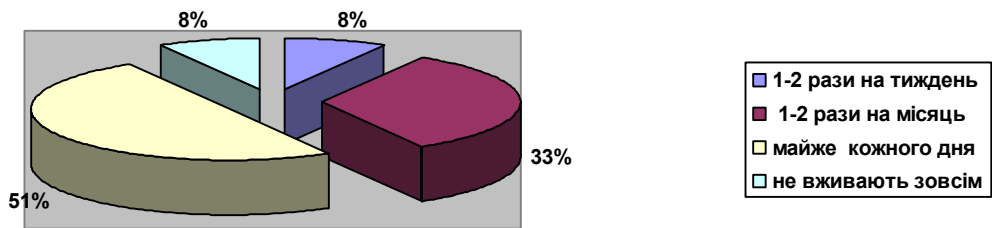

6. Щоб діти не стали алкоголіками необхідна допомога:

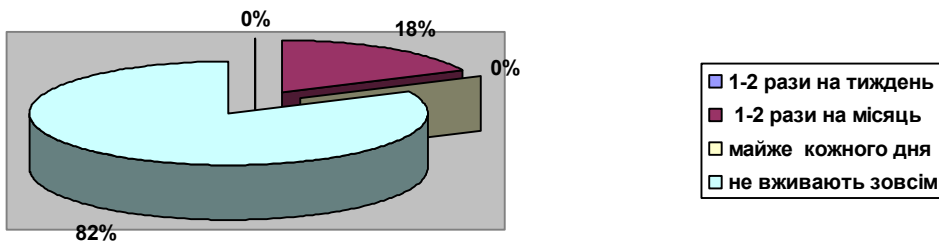

7. Оберіть варіант, який є найбільш відповідним для тебе:

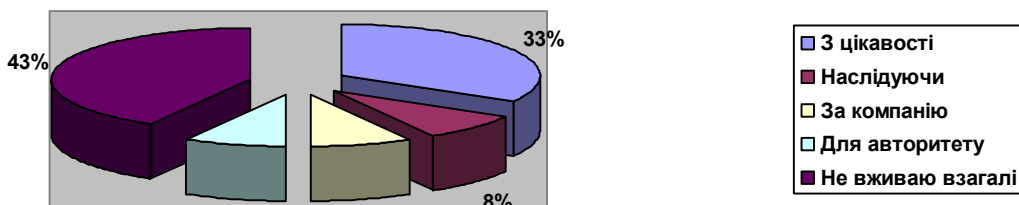
Мої друзі вживають алкогольні напої

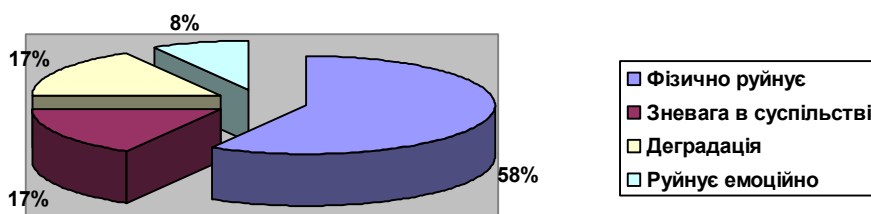
Я вживаю алкогольні напої

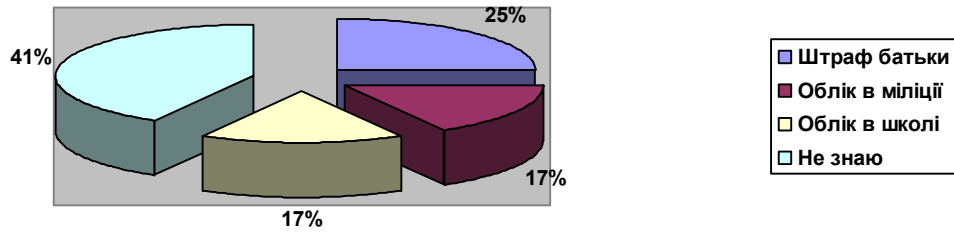
8. Причини, з яких діти вживають алкогольні напої:

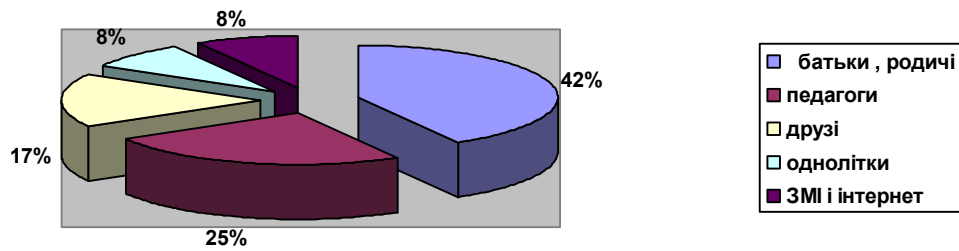
9. Як Ви оцінюєте дію алкоголю на організм?

10. Яку відповідальність несуть неповнолітні, що вживають алкогольні напої?

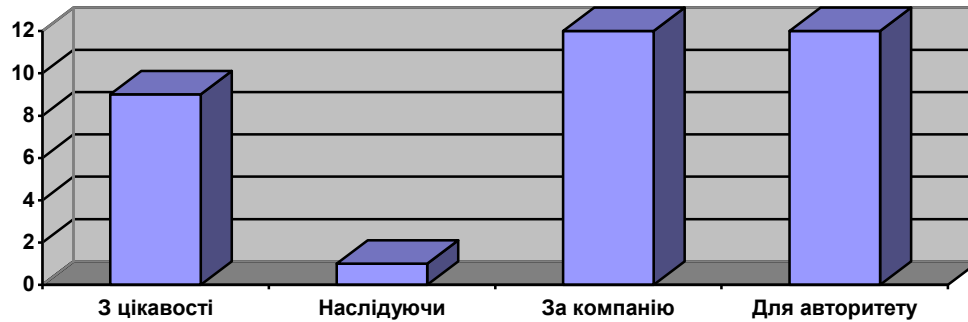
11. Найбільший вплив на мене щодо не вживання алкогольних напоїв здійснюють:

Узагальнюючі дані після проведення обласного дослідження серед учнів 7, 9, 10 класів щодо вивчення поінформованості та відношення старшокласників до вживання алкогольних напоїв:

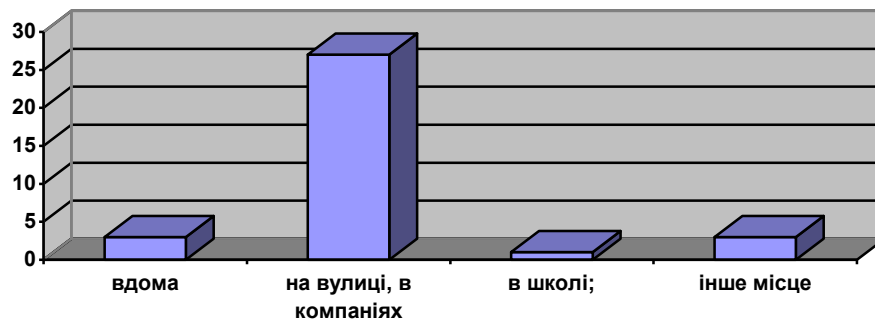
1. Чому, на твою думку, діти починають вживати спиртні напої?

З цікавості	Наслідуючи	За компанію	Для авторитету
9	1	12	12

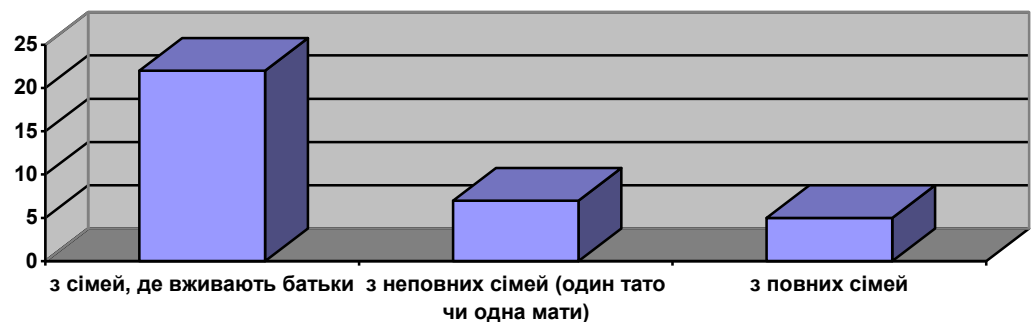
2. На твою думку, де частіше вперше вживають спиртні напої:

вдома	на вулиці, в компаніях	в школі;	інше місце
3	27	1	3

3. Які діти більше схильні вживати спиртні напої:

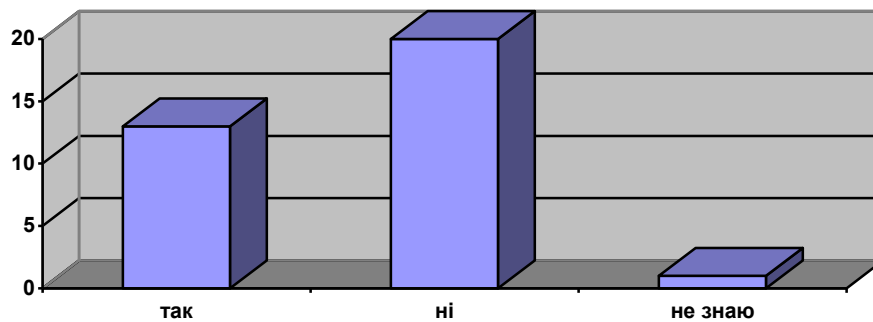
з сімей, де вживають батьки	з неповних сімей (один тато чи одна мати)	з повних сімей
22	7	5

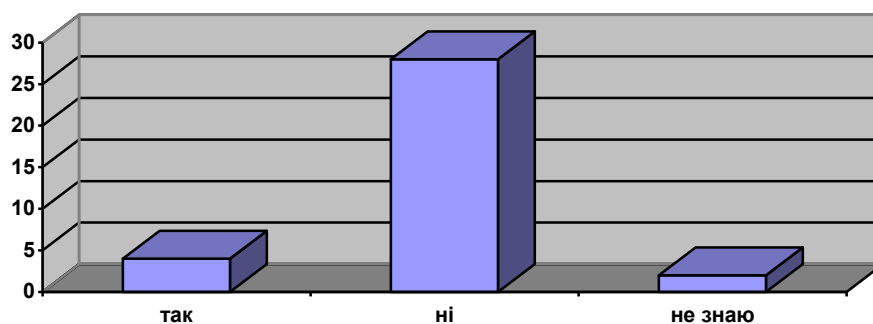
4. Чи є правильними, на ТВОЮ думку, наступні твердження:

Твердження		ТАК	НІ	НЕ ЗНАЮ
1.	Алкогольна залежність – невиліковна хвороба	13	20	1
2.	Алкогольна залежність може бути тільки у дорослих	4	28	2
3.	Людина, залежна від алкоголю, завдає шкоди тільки власному здоров'ю та життю	25	8	2
4.	Слабоалкогольні напої (пиво, коктейлі, ром-кола...) є менш шкідливими, ніж «важкий» алкоголь	12	16	6
5.	Алкоголіком стати легко	28	3	3
6.	Алкоголізм лікується	21	8	5
7.	Вживання слабоалкогольних напоїв не призводить до розвитку алкоголізму	19	9	6
8.	Вживаючи алкогольні напої, ти замислюєшся над тим, до чого це приведе	21	9	4
9.	В дорослому житті ти боїшся стати алкоголіком	29	3	2
10.	Реклама алкогольних напоїв впливає на моє рішення спробувати продукт, що рекламується	9	21	4
11.	Чи вважаєш ти за необхідне дотримуватися принципів здорового способу життя	30	2	2

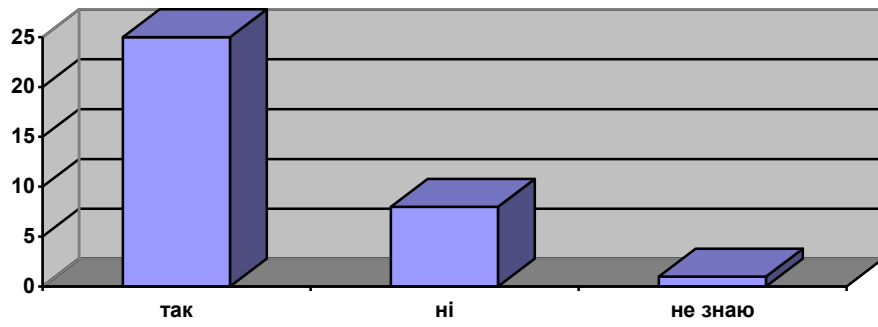
- Алкогольна залежність – невиліковна хвороба

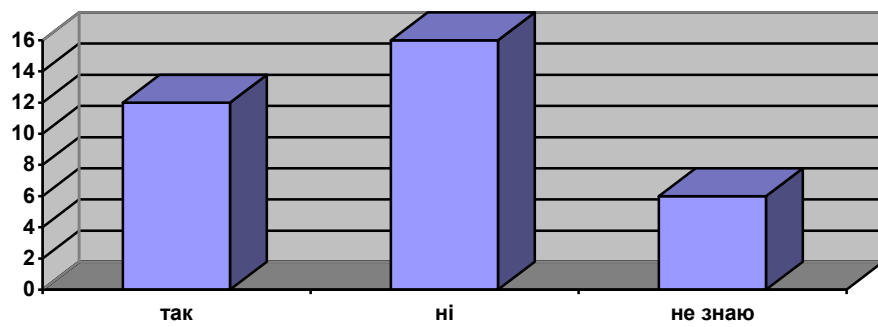
- Алкогольна залежність може бути тільки у дорослих

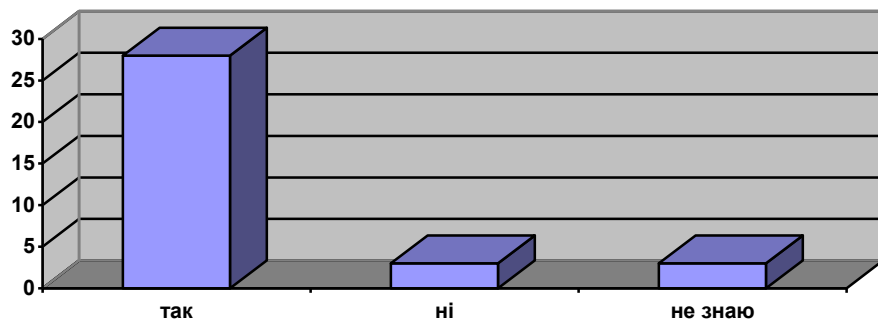
- Людина, залежна від алкоголю, завдає шкоди тільки власному здоров'ю та життю

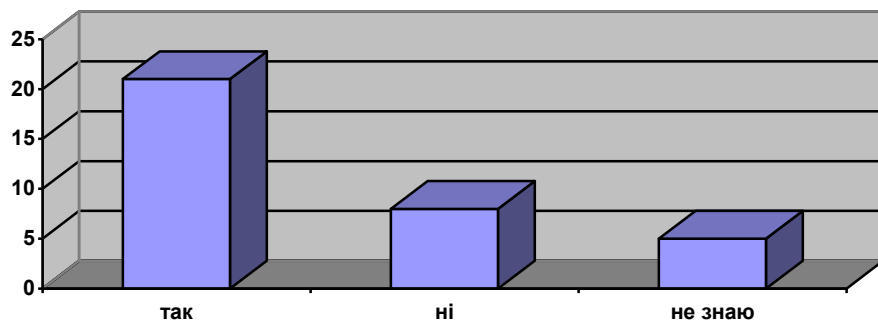
- Слабоалкогольні напої (пиво, коктейлі, ром-кола...) є менш шкідливими, ніж «важкий» алкоголь

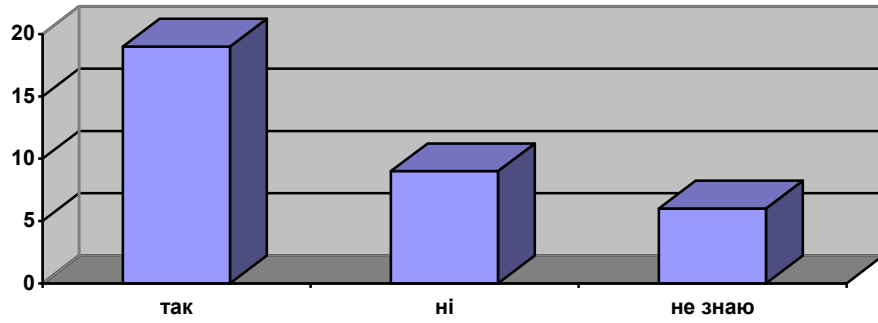
- Алкоголіком стати легко

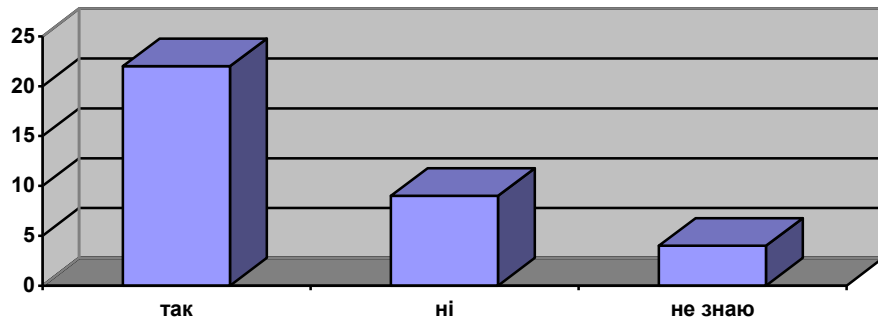
- Алкоголізм лікується

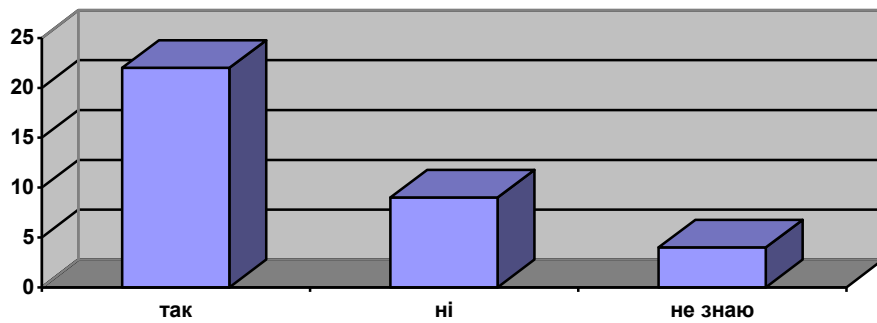
- Вживання слабоалкогольних напоїв не призводить до розвитку алкоголізму

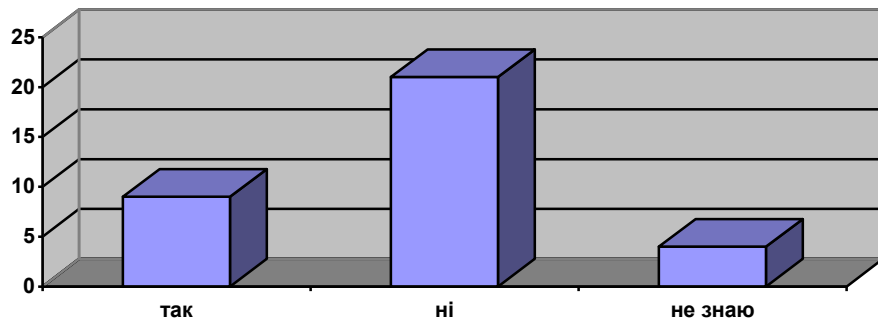
- Вживаючи алкогольні напої, ти замислюєшся над тим, до чого це приведе

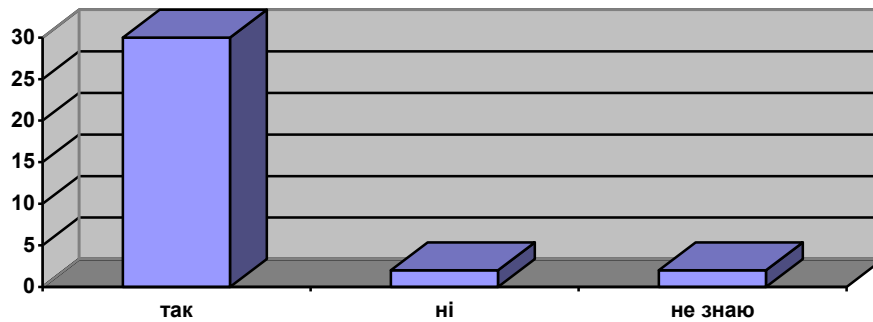
- В дорослому житті ти боїшся стати алкоголіком

- Реклама алкогольних напоїв впливає на моє рішення спробувати продукт, що рекламується

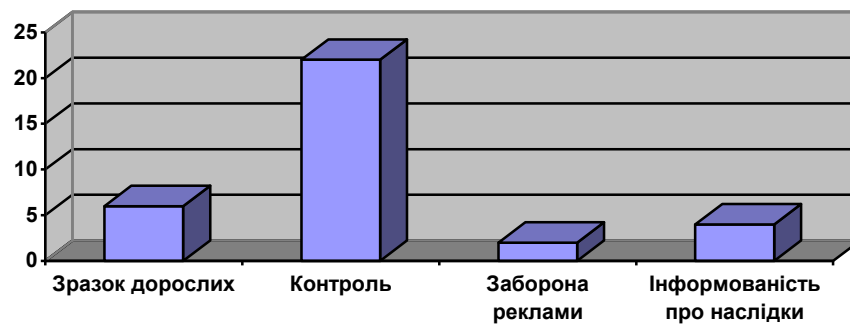

- Чи вважаєш ти за необхідне дотримуватися принципів здорового способу життя

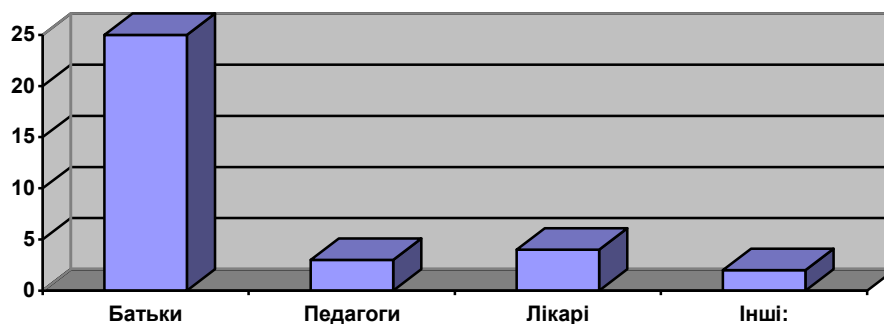
5. Що, на твою думку, необхідно зробити, щоб діти не вживали спиртні напої?

Зразок дорослих	Контроль	Заборона реклами	Інформованість про наслідки
6	22	2	4

6. Чия допомога потрібна дітям, щоб вони не стали алкоголіками?

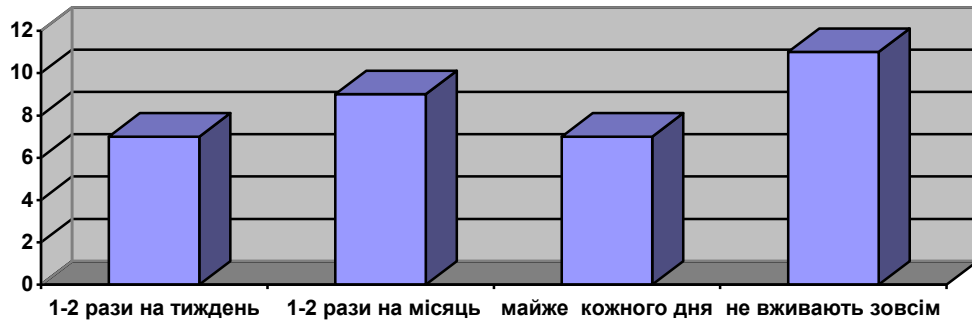
Батьки	Педагоги	Лікарі	Інші:
25	3	4	2

7. Оберіть варіант, який є найбільш відповідним для тебе:

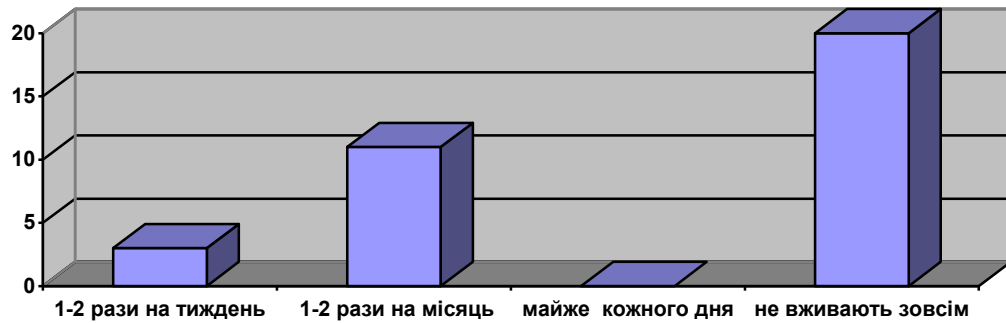
Мої друзі вживають алкогольні напої

1-2 рази на тиждень	1-2 рази на місяць	майже кожного дня	не вживають зовсім
7	9	7	11

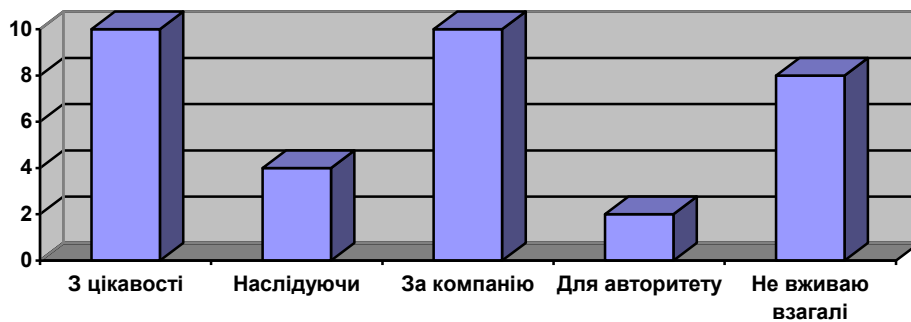
Я вживаю алкогольні напої

1-2 рази на тиждень	1-2 рази на місяць	майже кожного дня	не вживають зовсім
3	11	0	20

8. Якщо ти вживав алкогольні напої, то вкажи, будь ласка, з яких причин

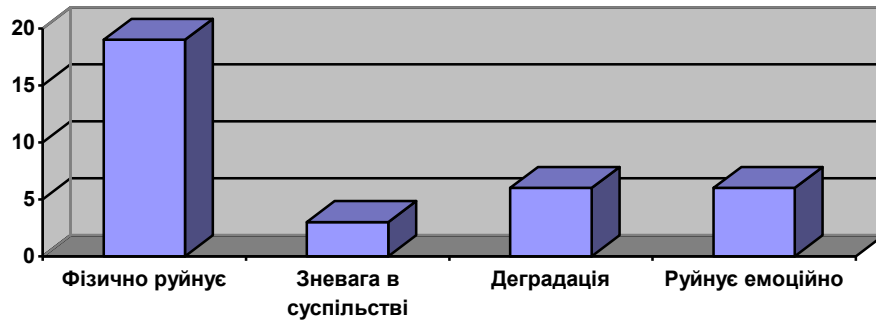
З цікавості	Наслідуючи	За компанію	Для авторитету	Не вживаю взагалі
10	4	10	2	8

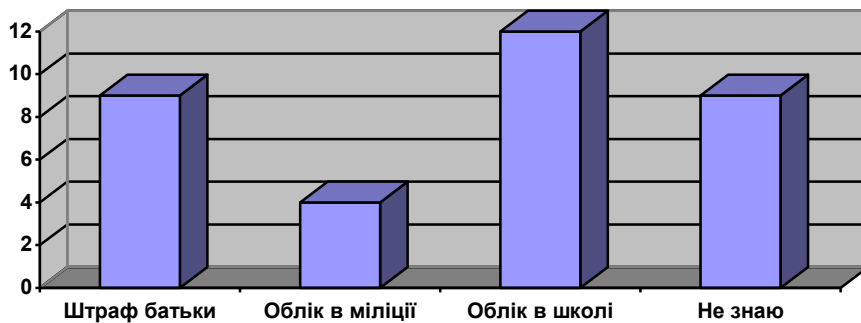
9. Як Ви оцінюєте дію алкоголю на організм?

Фізично руйнує	Зневага в суспільстві	Деградація	Руйнує емоційно
19	3	6	6

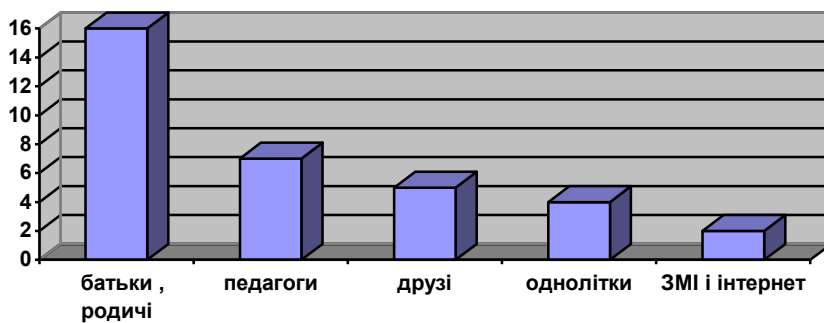
10. Яку відповідальність несуть неповнолітні, що вживають алкогольні напої?

Штраф батьки	Облік в міліції	Облік в школі	Не знаю
9	4	12	9

11. Найбільший вплив на мене щодо не вживання алкогольних напоїв здійснюють:

батьки , родичі	педагоги	друзі	однолітки	ЗМІ і інтернет
16	7	5	4	2

ВИСНОВОК

Адиктивна стратегія взаємодії здобуває все більші масштаби. Сформована в Українському суспільстві традиція боротьби з наслідками не вирішує проблеми належним чином. Боротьба з наслідками вимагає величезних витрат: фінансових, моральних фізичних. Саме по собі рятування від алкогольної, тютюнової, або наркотичної залежності ще не означає повне зцілення. Нажаль не до оцінюється руйнівний характер загальних для усіх видів афективної поведінки механізмів, в основі, яких лежить прагнення відходу від реальності. Ці механізми не зникають із зняттям залежності. Позбувшись від однієї залежності людина може виявитись у владі іншої тому, що незмінними залишаються способи взаємодії із середовищем. Молоде покоління запозичує ці зразки, а особливо підлітки.

Утворюється замкнуте коло з якого вийти не просто. Адиктивна поведінка підлітків - явище розповсюджене. Але приділяти увагу потрібно не тільки вкрай важким формам цього явища великої уваги вимагають до себе ті, чий відхід від реальності поки, що не знайшов свого яскравого вираження хто тільки починає засвоювати адитивні патерни у важких зіткненнях з вимогами середовища хто потенційно може виявитись притягнутим у різні види адитивної реакції.

Профілактика адитивної поведінки особливо значима у підлітковому віці. По-перше це не легкий період кризового розвитку, що відбиває не тільки суб'єктивні явища процесу становлення, але й кризові явища суспільства. А по-друге саме у підлітковому віці починають формуватися дуже важливі якості особистості звернення до яких могло стати однією із найважливіших складових профілактики адикції. Це такі якості як прагнення до розвитку і самосвідомості інтерес до своєї особистості та її потенціалів, здатність до самоспостереження.

Дане дослідження дає нам змогу правильно побудувати профілактичну роботу орієнтуючись на обізнаності та відношенні підлітків, до алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

Тому у роботі практичного психолога виділяємо наспутні напрями профілактичної роботи :

Формування у підлітків чіткі установик на неприйняття наркотиків, виявлення підлітків групи ризику та надання їм психологічної допомоги, навчання батьків та створення в родині атмосфери, що виключає вживання наркотиків, тютюнових виробів, алкогольних напоїв способом заповнення дозвілля, способом надання допомоги дітям в організації свого життя без спиртних напоїв та тютюнових виробів.

Формування в учнів стратегічної мотивації, формування рис соціально-успішної особистості, що удосконалює, посилює захисні механізми.

Забезпечення просоціальної активності підлітків, суспільно-корисної діяльності необхідної для їхнього повноцінного розвитку і попередження девіантної поведінки.

Поширення інформації про причини, форми і наслідки зловживання, формування в підлітка навичок аналізу та критичності.

Змінна ціннісного відношення підлітків алкогольними, тютюновими та наркотичними речовинами формування особистої відповідальності за своє поведіння, що обумовлює зниження попиту на психоактивні речовини у підлітків.

Надання рекомендацій класним керівникам по роботі з питань профілактики вживання тютюнових виробів та алкогольних напоїв серед підлітків.

Список літератури

1. Абрамова, С.М. Вікова психологія. / С.М. Абрамова. - М., Вища школа, 2001. - 319с.
2. Александров, А.А. "Типологія делінквентної поведінки при психопатіях та акцентуації характеру." Порушення поведінки у дітей та підлітків / А. А. Александров. - М.: Вища школа, 1981. - 219 с.
3. Арзуманян, С.Д. "Мікросередовище і відхилення соціальної поведінки дітей та підлітків" / С.Д. Арзуманян. - Єреван: Вид. дім «БАХРАХ-М», 1980. - 325с.
4. Аскевіч-Леерпе, Ф. Психологія: короткий курс / Ф. Аскевіч-Леерпе, К. Барух, А. Картрон; пер. з франц. М.Л. Какрачун. - М.: АСТ: Астрель, 2006. - 155 с.
5. Беличева, С.А. "Основи превентивної психології" / С. А. Беличева. М.: Ексмо, 1993. - 245 с.
6. Блонський, П.П. "Важкі школярі" / П.П. Блонський. М.: Вища школа, 1980. - 431 с.
7. Гиндікин, В.Я. Лексикон малої психіатрії / В.Я. Гиндікін. М.: Видавничий центр «Академія», 1997. - 518 с.
8. Ємельянов, Ю.М. Теоретичні та методичні засади соціально-психологічного тренінгу / Ю.М. Ємельянов, Є.С. Кузьмін, Л.: ЛДУ 1983, - 103с.
9. Казаков, В.Г. Психологія: Підручник для індустр.-пед.технікумов/В.Г. Казаков, Л.Л. Кондратьєва. - М.: Висш.шк., 1989. - 383с.
10. Ковальов, В.В. "Соціально-психіатричний аспект проблеми девіантної поведінки у дітей та підлітків / В.В. Ковальов. - М.: Вища школа, 1981. - 185 с.
11. Кондрашенко, В.Т. "Девіантна поведінка у підлітків" / В.Т. Кондрашенко. Мн.: Харвест, 1998.-362 с.
12. Короленка, Ц.П. Адиктивна поведінка. Загальна характеристика та закономірності розвитку. // Оглянувши. психіатричних. і мед. психол., 1991 / 1.
13. Короленка, Ц.П. Роботоголізм - респектабельна форма адиктивної поведінки. // Оглянувши. психіатричних. і мед. психол., 1993 / 4.
14. Короленка, І.П., Особистість і алкоголь / І.П. Короленка, В.Ю. Зав'ялов. - К.: Наука, 1987. - 595 с.
15. Козирєв, Г.І. Внутрішньоособистісні конфлікти // Соціально-гуманітарний знання. 1999. № 2.с. 108.
16. Крисько, В.Г. Соціальна психологія: словарь-справочник/В.Г. Крисько. - Мн.: Харвест, 2004. - 688 с.
17. Леонова, Л.Г. Питання профілактики адиктивної поведінки у підлітковому віці. Навчально-методичний посібник / Л.Г. Леонова, Н.Л. Бочкарьова. - К.: Наука, 1998. - 381 с.
18. Личко, А.Є. "Психопат і акцентуації характеру у підлітків" / А.Є. Личко. - СПб.: Мова, 1996. - 350 с.
19. Макаренко, А.С. "Методика організації виховного процесу" Т.5./А.С. Макаренко. М.: ВЛАДОС, 1997. - 643 с.
20. Максимова, Н. Ю. Психологічна профілактика алкоголізму і наркоманії неповнолітніх / Н. Ю.. Максимова. Ростов-на-Дону: Фенікс, 2000. - 592 с.
21. Марініна, Є.Ю., Воронов Ю. Підліток у «зграї» // Виховання школярів.1994. № 6.С. 42-43.
22. Практична психологія в тестах, або як навчитися розуміти себе та інших. - М.: АСТ-ПРЕСС, 2001. - 376 с.
23. Прутченков, А.С. Соціально-психологічний тренінг міжособистісного спілкування / А.С. Прутченков. - М.: Ексмо, 1991 - 45с.
24. Психологія і педагогіка. Військова психологія / За ред. А. Г. Маклакова. - СПб.: Пітер, 2004. - 464 с.
25. Психологічна консультація, профілактика та корекція в роботі військового психолога. - М.: ГУ по роботі з л / с, 1992.
26. Психологічна консультація, профілактика та корекція в роботі військового психолога. - М.: ГУ по роботі з л / с, 1992.

27. Психологія та педагогіка військового управління. Навчально-методичний посібник. - / Вид. ВВІА ім.В.В.Жуковського, 1992.

Додаток № А

АНКЕТА**Вивчення поінформованості та відношення старшокласників до вживання алкогольних напоїв**
Шановний друже!

Ваша участь в опитуванні є добровільною, що надасть можливість дослідникам зробити висновки, враховуючи Вашу думку.

Анкета є анонімною, тобто не потрібно вказувати своє ім'я чи прізвище.

Важливо, щоб на кожне запитання Ви відповідали відверто і були уважними. Це не контрольна робота. Тут немає правильних чи неправильних відповідей. Будь ласка, позначте вибраний Вами варіант відповіді галочкою або хрестиком або вкажіть особисто Вашу думку.

Ми щиро вдячні Вам за участь в опитуванні!!!

Ваша стать _____ Скільки Вам років: _____ В якому Ви класі: _____

8. Чому, на твою думку, діти починають вживати спиртні напої?

(відповідь підкресли)

З цікавості	Наслідуючи	За компанію	Для авторитету
-------------	------------	-------------	----------------

9. На твою думку, де частіше вперше вживають спиртні напої:

(відповідь підкресли)

вдома	на вулиці, в компаніях	в школі;	інше місце
-------	------------------------	----------	------------

10. Які діти більше схильні вживати спиртні напої:

(відповідь підкресли)

з сімей, де вживають батьки	з неповних сімей (один тато чи одна мати)	з повних сімей
-----------------------------	---	----------------

11. Чи є правильними, на ТВОЮ думку, наступні твердження:

Твердження		ТАК	НІ	НЕ ЗНАЮ
1.	Алкогольна залежність – невиліковна хвороба			
2.	Алкогольна залежність може бути тільки у дорослих			
3.	Людина, залежна від алкоголю, завдає шкоди тільки власному здоров'ю та життю			
4.	Слабоалкогольні напої (пиво, коктейлі, ром-кола...) є менш шкідливими, ніж «важкий» алкоголь			
5.	Алкоголіком стати легко			
6.	Алкоголізм лікується			
7.	Вживання слабоалкогольних напоїв не призводить до розвитку алкоголізму			
8.	Вживаючи алкогольні напої, ти замислюєшся над тим, до чого це приведе			
9.	В дорослому житті ти боїшся стати алкоголіком			
10.	Реклама алкогольних напоїв впливає на моє рішення спробувати продукт, що рекламується			
11.	Чи вважаєш ти за необхідне дотримуватися принципів здорового способу життя			

12. Що, на твою думку, необхідно зробити, щоб діти не вживали спиртні напої?

(відповідь підкресли)

Зразок дорослих	Контроль	Заборона реклами	Інформованість про наслідки
-----------------	----------	------------------	-----------------------------

13. Чия допомога потрібна дітям, щоб вони не стали алкоголіками?

(відповідь підкресли)

Батьки	Педагоги	Лікарі	Інші:
--------	----------	--------	-------

14. Оберіть варіант, який є найбільш відповідним для тебе:

Мої друзі вживають алкогольні напої

(відповідь підкресли)

а) 1-2 рази на тиждень

б) 1-2 рази на місяць

в) майже кожного дня

г) не вживають зовсім

7. Я вживаю алкогольні напої

(відповідь підкресли)

а) 1-2 рази на тиждень

в) майже кожного дня

б) 1-2 рази на місяць

г) не вживаю зовсім

8. Якщо ти вживав алкогольні напої, то вкажи, будь ласка, з яких причин

(відповідь підкресли)

З цікавості	Наслідуючи	За компанію	Для авторитету
-------------	------------	-------------	----------------

9. Як Ви оцінюєте дію алкоголю на організм?

(відповідь підкресли)

Фізично руйнує	Зневага в суспільстві	Деградація	Руйнує емоційно
----------------	-----------------------	------------	-----------------

10. Яку відповідальність несуть неповнолітні, що вживають алкогольні напої?

(відповідь підкресли)

Штраф батьки	Облік в міліції	Облік в школі	Не знаю
--------------	-----------------	---------------	---------

11. Найбільший вплив на мене щодо не вживання алкогольних напоїв здійснюють:

а) батьки, родичі

б) педагоги

в) друзі

г) однолітки

д) інформація ЗМІ, інтерне

